

Företogs val af fyra suppleanter i Lag-Utskottet; och befunnos, efter valförrättningens slut, dertill hafva blifvit utsedde:

Herr Sundell	med 73 röster,
„ Odencrantz	„ 65 „
„ Widén	„ 64 „
„ Frisk	„ 36 „

Justerades fem protokollsutdrag för denna dag.

Kammaren åtskiljdes kl. ½ 3 e. m.

In fidem

O. Brakel.

Lördagen den 25 Januari 1873.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades protokollet för den 18 dennes.

Sedan Herr Grefven och Talmannen tillkännagifvit, att Herr Statsrådet Berg anmält sig nu skola på Kongl. Maj:ts nådiga befallning till Kammaren aflemna några Kongl. propositioner, framträdde Herr Statsrådet och öfverlemnade till Herr Grefven och Talmannen Kongl. Maj:ts nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o angående upphäfvande af det stadgande uti presterskapets privilegier af den 16 Oktober 1723, enligt hvilket presterskapets samt akademie-, gymnasii och skole-betjentes, äfvensom deras enkors och omyndiga barns gårdar och lägenheter i städerna förklarats fria från borgerligt besvär och tunga;

Riks. Prot. 1873. 1 Afjd. 1 Band.

2:o angående beviljande af vissa förmåner för enskilda jernvägsanläggningar;

3:o angående åtgärder för betryggande af skogens framtida bestånd och bevarande af Lapparnes renbetesrätt inom Westerbottens och Norrbottens läns lappmarker; äfvensom Kongl. Maj:ts nådiga Skrifvelse om förordnande af en Statsrådsledamot att utöfva den befattning med riksdagsärenden, som enligt § 46 af Riksdags-ordningen tillkommer en ledamot af Stats-Rådet.

Härefter blefvo de Kongl. propositionerna och skrifvelsen föredragna och bordlagda.

Föredrogs och hänvisades till Stats-Utskottet Riksdagens år 1872 församlade Revisorers berättelser:

1:o om verkställd granskning af Statsverkets samt andra af allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1870;

2:o angående Kongl. Kommers-kollegium; samt

3:o om granskning af Riksgälds-kontorets tillstånd och förvaltning.

Föredrogs och hänvisades till Banko-Utskottet Riksdagens år 1872 församlade Revisorers berättelse angående Riksbanken.

Föredrogs Riksdagens Justitie-ombudsmans vid innevarande riksmöte afgifna embetsberättelse.

Grefve Mörner, Carl Göran: Det prof af Herr Justitie-ombudsmannens verksamhet under det förflutna året, hvilket sannolikt är för allmänheten mest bekant, är hans uppträdande mot Kongl. Kammar-rätten och mot mig. Uti den afgifna berättelsen har jag förgäfvets sökt något ord härom, och det skulle således kunna hända, att denna fråga kunde undfalla Lag-Utskottets uppmärksamhet. Jag tillåter mig derföre anhålla, att Lag-Utskottet behagade taga kännedom såväl om Herr Justitie-ombudsmannens anmärkningsskrift som om svaromålet derå och låta deraf till Riksdagens kunskap komma hvad Lag-Utskottet kan finna tjenligt äfvensom underrätta Riksdagen, huruvida Herr Justitie-ombudsmanen funnit sig belåten med den förklaring, som i ärendet blifvit till honom afgifven. Skulle han icke vara med samma förklaring tillfredsställd, önskar jag, att han från Lag-Utskottet måtte erhålla uppmaning att göra bruk af den makt honom i hans instruktion är medgifven. Hvarken Kongl. Kammar-rätten eller jag begär *öfverseende*, men vi fordra *rättvisa*.

Jag anhåller, att detta mitt yttrande måtte få medfölja till Lag-Utskottet.

Öfverläggningen förklarades slutad och berättelsen jemte yttrandet hänvisades till Lag-Utskottet.

Herr vice Talmannen anförde skriftligen: Herr Talman, mine Herrar! Då jag nu här begär ordet, sker det med anledning af den öfverläggning, som i Torsdagens Talmanskonferens egde rum; och i enlighet med det häfdvunna bruket från ståndsriksdagarne, då vice Talmännen väckte liknande förslag, går jag nu att göra en framställning, hvilken jag har grundad anledning antaga samtidigt förekommer i Medkammaren.

Vårt brödrarikes Grundlov säger uttryckligen (§ 10), att Konung skall krönas. Våra grundlagar — I veten det — innehålla derom intet skrifvet ord, men våre fäder hafva följt hjertats maning och folkets önskan, då de, hvarje gång de med tillgifvenhet och förhoppningar helsat en ny Konung, genom Riksdagen anhållit, att Han måtte i Herrans tempel låta fästa kronan på sitt hufvud.

Jag antager, att I viljen vidhålla gammalt häfdvunnet bruk och svenskmanused. då jag väcker fråga derom, att Riksdagen ville i underdånighet anhålla, det Konungen täcktes låta kröna sig och sin höga Gemål, och att Hans Maj:t dertill måtte bestämma dag under tiden för denna Riksdags sammanvaro, hvadan jag hos Kammaren vördsamt hemställer:

att Kammaren behagade åt Herrar Kansli-deputerade uppdraga att, i anledning af den nu väckta frågan, inkomma med det yttrande och förslag, hvartill den lærer föranleda.

Denna hemställan blef, uppå gjord proposition, af Kammaren bifallen; hvarefter ett protokollsutdrag härom upplästes och godkändes.

Föredrogs Kongl. Maj:ts den 21 dennes bordlagda nådiga proposition angående Statsverkets tillstånd och behof.

Grefve von Platen anförde skriftligen: Jag anhåller att få yttra mig med anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition rörande reglering af utgifterna under riksstatens 5:te hufvudtitel. Jag beklagar att detta icke kan ske "med några ord", såsom talesättet vanligen lyder, men vågar dock hoppas, att förhållandena kunna ursäktas, om jag denna gång längre än jag brukar tager Kammarens tid i anspråk.

Ifrågavarande proposition föreslår bland annat en förändrad organisation af den sjöförsvaret tilldelade militärpersonal och i sammanhang dermed i första punkten Kongl. Flottans och Skärgårdsartilleriets sammanslagning till en korps, en sammanslagning, som förordats af den för frågans utredande tillsatta komité, dock endast med

en rösts öfvervigt, under det att två af de fem ledamöterna vid komiténs utlåtande fogat reservationer, hvilka synas mig förtjenta af större afseende än det, som från Herr Departements-chefens sida kommit dem till del, då de icke ens af honom blifvit omnämnda.

Då den sålunda ifrågasatta förändringen innebär upprifvandet af ett af Konung och Riksdag för få år tillbaka fattadt beslut — ett steg, som, i och för sig betraktadt, icke kan annat än menligt inverka på begge statsmakternas anseende. — hade man kunnat vänta att till rättfärdigande af en dylik åtgärd åtminstone anförts sådana skäl, som uppenbart ådagalagt bristerna i den organisation, öfver hvilken förkastelsesdomen uttalas, och de öfvervägande fördelarne hos de anordningar, man vill sätta i stället. En sådan utredning, hvarom Riksdagen i sin år 1871 aflåtna skrifvelse i ämnet anhållit och som jemväl af aktning för dess uttalade önskan icke bort underlätas, helst Riksdagen ännu inom sig räknar många aktade ledamöter, hvilka kraftigt bidragit till sjöförsvarets nuvarande organisation, har jag förgäfvets sökt i den Kongl. propositionen, såvida man icke får anse utredningen bestå i anförandet af det obestriddliga, men föga upplysande förhållande, att tankarne om nödvändigheten af sjövapnets fördelning i två vapen äro delade eller i den häntydning, som i Herr Departements-chefens underdåniga memorial om organisationen af sjöförsvarets militärpersonal, förekommer angående bristande sjömannaföring för skärgårdsartilleriets personal, en häntydning, hvars halt jag längre fram torde få tillfälle att närmare granska. Tvärtom finner man, att Herr Departements-chefen i samma memorial, sidan 8, uttalat den åsigt, att 1824 års sammanslagning af officerskorpserna äfven i någon mån bidragit till det nedåtgående inom sjöförsvaret, som han anser under de första årtiondena efter 1814 års fred hafva inträffat, och han tillägger: "Grundtanken i den organisation, som 1866 genomfördes, var väl derföre i första hand att åter upplifva intresset för kustförsvaret och kändedomen om sättet för dess utförande, men derjemte ock att bibehålla ett sjögående vapen, fastän af ringare omfång och mera begränsadt ändamål än fordom, och att gifva detta den möjligaste fullständiga utbildning. Det medel härvid valdes var att, då ej rikets tillgångar medgäfvit att bibringa hela personalen en önskvärd öfning uti alla sjötjenstens grenar, dela den i tvänne skilda korpser, hvardera med sitt uppdrag, det ena att sköta det sjögående vapnet, den andra att öfvertaga det egentliga kustförsvaret. Att det förstnämnda syftet, upplifvandet af intresset för kustförsvaret, genom 1866 års organisation, i väsendtlig mån vans, torde ej kunna förnekas". Långt ifrån att detta innebar något klander af det bestående, upplyses man alltså derom, att genom 1866 års organisation intresset upplifvats för det kust- och skärgårdsförsvaret, som Riksdagen i åberopade skrifvelsen förklarar vara det hufvudsakligaste, hvilken åsigt Herr Departements-chefen ock uppgifvit sig hylla. Man hade på grund af allt detta kunnat vänta sig det svar på Riksdagens framställning, att Kongl. Maj:t i anledning af de sålunda antydda fördelarne hos den nuvarande organisationen, ehuru endast under få år tillämpad och ehuru i märkbar saknad af tjenlig materiel, funnit det böra förblifva vid Konungs och Riksdags en gång fattade beslut. Så myo-

ket mera öfverraskande är det att finna, att Herr Departementschefen, utgående från de anförda förutsättningarna, ansett sig böra förorda en ny sammanslagning af officerskorpserna, en åtgärd, som enligt Herr Departementschefens egen mening, borde hafva till följd, att intresset för hvad han anser vara sjövapnets hufvudsak föringas.

Det har visserligen icke undgått min uppmärksamhet, att man i Riksdagens skrifvelse velat se en anledning, för att icke säga en tvingande nödvändighet, att framställa ett förslag af den beskaffenhet, som det nu föreliggande. Vid närmare granskning torde man dock lätt finna, att Riksdagens skrifvelse hufvudsakligen afsett en minskning af sjöförsvarets personal, och att Riksdagen endast i sammanhang dermed begärt att Kongl. Maj:t måtte taga under ompröfning, huruvida icke en förening af sjövapnets begge korpser vid en blifvande organisation lämpligen må kunna ega rum. Då dertill kommer, att Riksdagen förklarat sig anse en noggrann och mångsidig pröfning af frågan nödig, innan förändring i det nuvarande tillståndet beslutas, torde det fordras mer än vanlig skarpsinnighet för att under denna, i tveksamma ordalag framställda begäran om utredning uppdaga en så fast öfvertygelse om den närvarande organisationens bristfällighet, att derpå bort grundas ett eljest omotiveradt framläggande af ett nytt organisationsförslag. Om verkligen mot förmodan en sådan öfvertygelse hos Riksdagen redan skulle finnas, måste man i sanning medgifva, att Riksdagen sällan om någonsin ens åt sina i de tydligaste ordalag uttalade önskningsar och beslut haft att fagna sig åten så tillmötesgående uppmärksamhet som den, hvilken vederfarits ifrågavarande underdåniga framställning.

En anmärkning mot den nuvarande organisationen, som, enligt hvad jag förut nämnt, blifvit åtminstone *antydd*, -- ty bestämda uppgifter, som kunnat vederläggas, har man varit nog försigtig att icke framställa, -- är den, att den bildning, skärgårdsartilleriet erhållit, icke skulle varit ändamålsenlig i brist på tillräcklig öfning i sjömanskap. Att olika tjenstgöring till sjös fordrar olika grad af sjömanskap, visar sig till och med inom samma relingar och torde derföre få antagas såsom gifvet, lika visst som det säkert skall erkännas vara omöjligt, att åt *alla* bibringa den *högsta* grad af sjömanskap. Att i denna fråga tvista med dem, som icke obetingadt erkänna, att den ändamålsenligaste öfning erhålles på de farvatten, der kriget sannolikast skall föras, och med den materiel, som der skall användas, lärer dock för mig ej stort löna mödan. Jag anhåller derföre endast att till någon vägledning få upplysa, att under de tre år, som närmast föregingo sjövapnets delning, belöpte sig, vid fördelning af öfningsdagarna på hela den då sammanslagna officerskorpserna, 59½ dagar på hvarje officer, under det att för åren 1870—1872 de voro 109½ för hvarje officer vid flottan och 76 för hvarje vid skärgårdsartilleriet, eller om fördelningen göres på endast dem, som sistnämnda trenne år voro kommenderade, eller snart sagdt alla, som ej voro använda till annan tjenstgöring i land, eller sjömätning m. m., 150 för hvar och en af flottan och 113½ för hvar och en af skärgårdsartilleriet, för år beräknadt.

För att göra följderna af fördelningsåtgärden ännu tydligare, må

tilläggas, att om sammanslagningen af det år 1866 varande antal officerare fortfarande egt rum, hade samma antal öfningsdagar, fördelade på detsamma, lemnat åt hvar och en endast $96\frac{1}{2}$ dagars öfning. Att denna, genom delningen åstadkomna öfning det oaktadt äfven varit för hvarje korps särskildt ändamålsenligare, lärer väl vara obestriddigt, då flottan öfvades uteslutande med de fartyg, som af densamma skall begagnas på de öppna hafven, likasom skärgårdsartilleriet på de farvatten, der det under krig sannolikt kommer att röra sig. Det torde vid sådant förhållande med allt skäl kunna antagas att, i jemnbredd med det af Herr Departementschefen vitsordade intresset för kustförsvaret, äfven tjenstedugligheten öksats såväl inom denna del af vapnet som inom den Kongl. flottan, och sättas i fråga om icke den klandrade fördelningen dertill bidragit lika väl som den motsatta åtgärden verkat motsatsen.

För öfrigt kan hvar och en, äfven med ringa sakkännedom, genom att under den tid, då sjöfarten är öppen, besöka Stockholms hamn, bäst öfvertyga sig derom, att fartyg långt större än de flesta, staten eger, kunna, ehuru förda af kapten, hvilkas öfning hufvudsakligen varit inskränkt till Östersjön och Kattegat, behandlas med minst lika mycken skicklighet och säkerhet som de, hvilka föras af chefer, med vida mer omfattande öfning på Atlanten och Indiska oceanen.

Men dertill kommer, att lika visst som för besättningen sjöman-
naöfning alldeles icke är detsamma som örlogsmannaöfning, lika litet är sjömanskap detsamma som skärgårdstaktik. Jag tillåter mig att såsom upplysande härvid anföra några förhållanden, som äro mig bekanta från den tid, då en större skärgårdsexercis år 1829 genom dåvarande Kronprinsen Oscars inflytande kom att utföras, dervid såsom befälhafvare på de 2 bataljonerna kanonslupar och jollar användes officerare från såväl Carlskrona som Stockholms stationer. Det visade sig då att de förre i allmänhet skötte sina fartyg hvar för sig lika bra och en och annan kanske bättre än de sistnämnda, samt följaktligen gäfvo bevis på mera sjömanskap än dessa och äfven redde sig ganska bra i manöver, ehuru någon gång inträffade sådana saker, som att man under en oväntad natt-attack ryckte upp i linien mot fienden med förstäfven förut, ehuru den enda kanonen fanns i aktern. En gång hände sig dock, att en ung officer, som haft mycken öfning på olika haf både på örlogs- och handelsfartyg, och som skötte sin farkost så väl i de delar, som berodde på sjömanskap, att han dertför särskildt kom i åtnjutande af förmäns beröm, detacherades vid en simulacre att med några kanonjollar försvara ett sund. Som sjöman ansåg han sig icke kunna göra bättre än att lägga sig med sina fartyg i det smalaste af sundet, och söka derigenom försvara sundets framträngande, under det att hvarje militär af arméen eller som egnat sig åt skärgårdskriget och som icke vant sig vid att taga i beräkning endast ett slagfält utan hinder, aldrig kunnat förbise, att den rätta skärgårdstaktiken fordrade att lägga sig innanföre och låta fienden få erfara olägenheten af att i det trängsta af sundet blifva beskju-
ten. Att en sådan erfarenhet kan inhemtas af såväl den ene som

den andre är gifvet, men lika säkert är, att det öppna hafvet icke är det fält, der den lättast bibringas.

Att man just i det land, som eger den största sjömak och vunnit de största segrar på öppna hafven, men som icke eger någon skärgård, det oakadt på allvar begynt yrka en fördelning af sjöförsvaret, i ett vapen, afsedt för öppna hafvet och ett annat för kuster- nas försvar, torde få anses såsom en icke öfverflödig varning att väl öfverväga, innan man beslutar sig för det motsatta förfarandet att omintetgöra den fördelning som inom svenska flottan redan förefinnes.

Då jag sålunda tror mig hafva ådagalagt svagheten af de skäl, som anförts för förslaget framläggande torde det tillåtas mig visa, ej mindre att det afsedda målet, — *starkaste försvar med jemförelsevis minsta tunga för landet*, — ej kan på nu föreslaget sätt vinnas, än ock huru samma mål efter min uppfattning på förmånligaste sätt står att ernå.

Vid hvarje utbyte af åsichter är det af vigt, att man har klar för sig betydelsen af de uttryck, som å hvardera sidan användas. Det är eljest så lätt att genom en förvexling af ord äfven förvexla begrepp. Jag önskar då, att man i främsta runnet gör sig reda för och öppet uttalar, hvad man menar med ett *kustförsvar*; och detta synes mig så mycket mer befogadt, som man vid läsningen af Herr Departements-chefens ofvanberörda anförande sväfvat i ovisshet, hvilken betydelse han sjelf vid detta mångtydiga ord fäster. Ordet "*kustförsvar*" har icke alldeles obefogadt blifvit användt på en flotta af större sjögående fartyg, som ute i öppna sjön försvarar rikets kuster. Benämningen "*kustförsvar*" är äfven tillämplig på ett vapen sådant som den fordna "*arméens flotta*" eller det nuvarande skärgårdsartilleriet, eller ett vapen för strid inom vår skärgård och för försvaret af viktiga positioner på vår kust. För min del begagnar jag ordet *kustförsvar* om ett så beskaffadt vapen, som har sin materiel konstruerad och sin personal instruerad på det för striden inom våra yttre och inre skärgårdar och på våra inlandsfarvatten lämpligaste sätt, men som ändock icke saknar egenskapen att kunna i närheten af skärgården förflytta sig på de mera öppna vatten, som gränsa derintill, och som derjemte eger en del, egentligen för min- kriget afsedda, mindre fartyg med den största förmåga af snabbgående. Är denna min uppfattning äfven Herr Departements-chefens och har man allvarligt bestämt sig för att handla i ärlig öfverensstämmelse dermed, då, men icke förr, instämmer äfven jag i den af Herr Departements-chefen uttalade åsigt, att "*Sverige hädanefter måste inskränka sig till ett verkligt kustförsvar*", och att det under sådana förhållanden är "*ovedersägligen rationellt, att hela personalen tillhör detta sjöförsvaret och i följd deraf sammanföres till ett vapen*". Att i en mera aflägsen framtid en sådan förändring är att emotse, har jag mer än en gång och på ort och ställe, som vederbör, uttalat såsom min öfvertygelse. Men det oakadt måste jag bekämpa det förslag, som nu framlägges, äfven därför att det icke i öfverensstämmelse med den i Kongl. Maj:ts trontal uttalade grundsats, att: "*värnandet af våra kuster utgör sjövapnets uppgift*", bereder oss ett

verkligt kustförsvar. Visserligen talar Herr Departements-chefen litet eller intet om annat än detta, men det torde icke kunna förnekas, att, i strid häremot, flera af de nu till Riksdagens bifall framställda eller af Kongl. Maj:ts pröning beroende förslag stå i en, möjligen tillfällig, men alltid ganska bestämd och anmärkningsvärd öfverensstämmelse med största delen af de åsigt, som blifvit uttalade af den äberopade komitén, hvilken åter ovedersägligen antager såsom en naturlig del af sjöförsvarets materiel fartyg, hvilka ingalunda kunna anses såsom afsedda för ett verkligt kustförsvar, och att allt detta förtjenar en ökad uppmärksamhet, om man sammanställer det med de åtgärder, som under nuvarande Herr Departements-chefens embetstid inom sjöförsvaret redan blifvit viddagna. Hvad antyder väl återinförande af lika bildning för skärgårds-artilleriets som för flottans officerare, eller t. ex. den omständigheten, att man till Stockholms station, för att användas vid skärgårds-artilleriets öfningar, förlagt en fregatt-tacklad segelkorvett, ett för kustförsvaret fullkomligt oanvändbart fartyg, som, då det ej ens är försedt med ångkraft, eller enligt nuvarande krigsbruk användbar bestyckning, är odugligt till bibringande af hvarje annan öfning än i handterande af segel och tackling, hvilket på ett, enligt nutidens fördringar, för verkligt kustförsvar afsedt fartyg aldrig kan komma i fråga? Eller namn, uniform och gradbenämning af det — icke för kustförsvaret — afsedda vapnet, det sednare dock af större betydelse än blotta tycket, då under krig kustförsvaret sannolikt ofta nog kommer att inträda i blandad tjänstgöring med arméén? Eller hvarthän syftar bibehållandet i det nya förslaget af omkring en fjerdedel af hela antalet officerare för sådana större fartyg, som alldeles icke äro användbara för kustförsvaret, under det att i de uppgjorda beräkningarne öfver erforderligt befäl blott ett ringa antal officerare upptagits för fartyg, utslutande afsedda för detta försvar? Eller kanonier-korpsens ombildning till matros-korps med bibehållande af samma stycka men med en ökad kostnad af 80 procent? Eller frångäendet af den åsigt, som inom sjelfva den äberopade komitéen gjort sig gällande, att Stockholm borde vara det nya vapnets hufvudstation; hvaremot Herr Departements-chefen föreslagit, att Carlskrona skulle fortfarande utgöra en sjelfständig station? Och slutligen, hvad bör meningen antagas vara med yttrandet pag. 11 derom, att "vårt sjöförsvar kan blifva anförtrödt uppdraget att upprätthålla de nordiska rikenas neutralitet under tider, då kriget hotar att utbryta i våra grannländer eller redan härjar i andra delar af Europa?" I sanning ett storartadt och, om man ej misslyckas, ett hedrande uppdrag; men tror man väl att *en skandinavisk amiral*. — jag fäster särskild vikt vid uttrycket "Nordiska rikena," hvilket säkerligen icke utan afsigt blifvit valdt i stället för det vällydande, men endast på Sverige och Norge tillämpliga, "de förenade", — skall åtnöjas med att låta sina befallningar utgå från en monitor eller ett ännu mindre ansenligt, fast för landets försvar bättre afsedt fartyg? Tyder allt detta på uppfyllande af Riksdagens önskan om ett kustförsvar och en öfvergång dertill genom båda korpsernas sammanslagning, eller synes man icke snarare berättigad till den frågan, om icke det hela är en öfvergång från kust-

försvaret till den nuvarande Kongl. flottan, men med betydligt utvidgad verkningskrets för denna sednare? Man är då inne på en bana, som trots alla fosterländska förklaringar ovilkorligen leder till förnyade felsteg och misshushållning med statens medel; och om det än må vara Riksdagens rättighet att låta töra sig dit, om den verkligen så önskar, är det dock min att visa hvart den vägen leder.

Visserligen vet jag, att jag här kan bemötas med förklaring om Riksdagens rättighet att neka anslag till okloka förslag, men vi böra väl icke redan hafva glömt, huru länge en missförstådd nationalstolt-
het i samband med en kärlek för det egentliga sjömansyrket, som, enligt hvad jag väl känner, icke ens många år på land kunna utplåna, förmått göra sig gällande, och huru många millioner derigenom utan nytta uppoffrats; och äfven om, såsom jag hoppas, Riksdagen, då intet annat hjälper, skall veta att häfda sin rätt och icke underlåta att lägga den tunga vigten af sitt ord i vägskålen för att afvända för fosterlandet skadliga beslut, må dock ingen förtänka mig, om jag heldre ser att landets fördel beredes genom representationens bifall än dess afslag till de af Kongl. Maj:ts framställda förslag, och söker att förekomma beslut, hvarigenom dock ovilkorligen skulle inträda de vanliga olägenheterna af stora planer med små tillgångar, i stället för att gemensamt göra alla möjliga ansträngningar för anskaffande af den för ett verkligt kustförsvar nödiga materiel.

Men då sålunda ett verkligt kustförsvar ingalunda ernås genom antagande af 1:sta punkten i Kongl. Maj:ts proposition och jag svårigen kan tänka mig, att tiden att öfvergå till ett uteslutande kustförsvar ännu är inne, böra deremot inga svårigheter möta att med den nuvarande organisationen utbilda ett starkt försvar, på samma gång man tillfredsställer Riksdagens önskan om minskning af sjöförsvarets personal. Sistnämnda syftemål kan vinnas på ett mycket enklare, för det hela långt mindre störande och på samma gång verksammare sätt utan officerskorpsernas sammanslagning. Om man nemligen afstår från byggande och underhåll af sådana fartyg, som enligt den Kongl. propositionen skulle afse neutralitetens uppehållande på farvatten, som icke äro våra egna, och meddelande af en för kustförsvarets personal lika öfverflödigt som kostsam öfning, behöfver man blott att minska den nuvarande Kongl. flottans officerskorps till hvad som kan antagas oundgängligen erfordras för bemanning i krigstid af de fartyg, som nu anses böra tilldelas denna del af vapnet, 32 stycken, jemte beräkning af i land tjenstgörande eller sjuke, 12 stycken, eller tillsammans 44, då, under antagande af att skärgårdsartilleriets officersares antal bibehålles vid det närvarande, antalet af de båda korpserna icke komme att sammanlagdt öfverstiga 120, och detta antal af 44 vore alltid stort nog att utan olägenhet bilda en särskild korps, såsom man af likartade organisationer inom arméen lätt kan döma. Alla disponibla tillgångar borde vidare användas på byggande af sådana fartyg, som för verkligt krigsbruk äro lämpliga, och öfnings-
garne ordnas i öfverensstämmelse med försvarets fordringar under begagnande af endast den för krigsbruk afsedda materiel på de farvatten, der striden skall föras. Vill man derefter, för att öfvergå till ett verkligt kustförsvar, uppoffra den måhända mera skenbara

än verkliga nyttan af örlogsfartygs utsändande på främmande haf för att skydda handeln och flaggans anseende, må man småningom indraga den för detta ändamål afsedda materiel och använda anslagen till ökande af kustförsvarets; och för att vinna tillgångar här till kunde då i första rummet från öfningsanslaget öfverflyttas, ej mindre den uti Kongl. propositionen omnämnda, för öfningsexpeditioner i aflägsna farvatten afsedda tredjedel af hela detta anslag, stor 209,666 R:dr 67 öre, än äfven det öfriga för exercis med seglande fartyg afsedda af 138,400 R:dr, hvarigenom då erhålles en årlig tillgång af 348,066 R:dr 67 öre R:mt, ingalunda tillräcklig under annu flera års förlopp för fyllande af dessa behof, men ändock lemnande ett icke obetydligt bidrag dertill. Först sedan man sålunda på fullt allvar bestämt sig för att vid organisationen af sjöförsvarets materiel endast taga i beräkning sådana fartyg, som äro lämpade för kustförsvaret och hvilkas skötande fordrar likartad utbildning hos befälet, först då är tiden inne att införa en sammanslagning af densamma.

Jag har nu, manad af min öfvertygelse om det rätta i ettämne, der jag åtminstone ej borde sakna all sakkunskap, och afskyldig erkänsla för det förtroende, jag varit nog lycklig att åtnjuta, sökt att utreda de förhållanden, jag ansett vid besvarande af den Kongl. propositionen böra komma under öfvervägande. Jag tror mig hafva visat, att antagandet af Kongl. Maj:ts förslag, långt ifrån att förenkla vårt försvarsväsende och rikta tanken och omsorgerna uteslutande på ett kustförsvär, skulle åter leda oss in på den väg, der vi under halfntannat sekel sträfvat utan annan verkan än att försvaga våra krafter, och hvilken jag så gerna ville vara försäkrad att vi med antagande af 1866 års organisation för alltid öfvergifvit. Denna öfvertygelse har jag ock med tillfredsställelse funnit delad af de flesta, men det är ock derföre jag tillåtit mig fästa uppmärksamhet på nödvändigheten att icke låta sig föras in på villovägar.

Vi hafva enligt mitt förmenande endast att välja mellan 3ne alternativ:

Önskar man ett återgående till fordna tiders välmenta men oupp-hinneliga mål att på öppna sjön bekämpa och afvisa den annalkande fienden, samt att utöfver försvaret af eget land och dess sjelfständighet inblanda sig i andra länders politiska förhållanden och söka inverka derpå, så öppnar antagandet af den första punkten i den Kongl. propositionen ett utmärkt tillfälle dertill.

Är man åter nöjd med att utöfver det egna försvarets kraftiga utveckling finna den alltid aktade svenska örlogsflaggan tidtals visa sig i främmande farvatten och derigenom påminna om vårt gamla Sverige, samt möjligen någon gång skänka skydd och hjälp åt dess handelsfartyg, så betviflar jag ej att det bäst och med minsta kostnad befordras genom att icke antaga ifrågavarande punkt utan vidblifva hvad som nu är; men slutligen:

Har man hunnit fullkomligt frigöra sig från tanken på allt annat än det materielt mest nyttiga, må man då utdöma allt hvad som icke gagnar uteslutande kustförsvaret med hänsyn såväl till materiel som öfningar. Sammanslagningen af personalen till en korps

blir då en naturlig följd deraf, men icke må man låta förleda sig till att antaga, att sammanslagningen nu vore en verklig eller naturlig början till införande af ett uteslutande kustförsvar.

Riksdagen tillkommer att välja mellan dessa alternativ. Jag har nu sökt efter bästa förmåga att förekomma antagande af det första. Jag skall icke ogerna foga mig efter det sista, såsom det för landet ovilkorligen förmånligaste, ehuru sådant skulle på ett ganska pinsamt sätt beröra en lång lefnads ännu lika varma känslor och mångt kärt minne, men klokast synes mig för det närvarande att i denna punkt stanna vid hvad nu är, hvilket ingalunda förhindrar antagande af hvad den Kongl. propositionen i öfrigt innehåller ändamålsenligt.

Om remiss till Stats-Utskottet jemte den nu föredragna nädiga propositionen får jag jemte anhålla.

Herr Statsrådet Friherre Leijonhufvud: Jag skall icke länge upptaga tiden genom ett vidlyftigare besvarande af de anmärkningar, som nu blifvit af Grefve von Platen gjorda mot Kongl. Maj:ts proposition angående organisation af sjöförsvarets militärpersonal. Ämnet har här i Kammaren många gånger varit föremål för diskussion, och derunder blifvit så fullständigt belyst från alla sidor att något nytt knappast kan vara att tillägga.

Då jag och många med mig liktänkande understödde den förändring uti sjöförsvarets organisation, som 1866 kom till stånd, skedde det först emedan vi ansågo den förutvarande befälspersonalen vara alltför talrik, för att, med våra tillgångar, hållas fullt öfverd, da deremot hopp var att den för Kongl. flottan afsedda delen af samma personal skulle kunna utbildas till all önskelig sjömannaskicklighet, och vidare emedan vi påräknade att genom den nya organisationen kustförsvaret skulle vinna i lif och intresse, och att denna viktiga del af vårt sjöförsvar skulle lättast återvinna det erkännande det förtjenade, om en särskild del af personalen uteslutande egnade sig deråt. Hvad detaljerna af organisationen angick, befattade vi oss ej dermed. Granskar man emellertid dessa närmare, så finner man lätt uti de s. k. "grunderna för ombildning af Sveriges sjöförsvar" vissa sätser, som ej kunna erkännas såsom riktiga och som ej heller kunnat tillämpas, hvarken af organisatören sjelf eller af hans efterträdare. Så ser man att Kongl. flottan med sina "för strid på öppen sjö" beräknade fartyg ej skulle befatta sig med striderna i våra skärgårdar eller det "lilla kriget", som der kan komma att ega rum, utan egentligen söka fältet för sin verksamhet ute på öppna sjön. Men om en fiendes öfverlägsenhet, som äfven af författaren till nämnda grunder antages såsom gifven, skulle tillstänga öppna sjön för vårt sjögående vapen, så vore det ju illa bestäldt om det ej dugde att användas äfven vid kusterna och till dessas omedelbara försvar. Å andra sidan har organisatören uti nämnde "grunder" sökt alltför hårdt fastkedja skärgårdsartilleriet vid stränderna och velat göra det till endast ett artilleri-regemente med flytande lavetter, och föreskrifvit att dess officerare skulle uppfostras vid landkadettskolan samt att transporter skulle få ske mellan landarméen och skärgårdsartilleriet. Hade

detta allt kunnat genomföras, hade kustförsvarets personal i sjelfva verket upphört att vara sjömän. Men, som jag nyss yttrade, dessa grunder hafva till stor del ej blifvit tillämpade, och den kannedom om våra skärgårdar och kuster och det intresse för deras studerande som skärgårdsartilleriet förvärfvat och som af Grefve von Platen rättvisligen blifvit frambällna äro ett resultat, hvilket ej uppnåtts om "grundernas" bestämmelser blifvit noga följda, ty "halfbefarna artillerister" hade ju ej kunnat sköta de fartyg kanonångsluparne som egentligen tjenat till öfningarfartyg för skärgårdsartilleriets officerare — så säges med skäl i "grunderna".

Men förhållandena inom sjökrigsväsendet hafva äfven förändrat sig väsendtligen på de elfva år som förflutit sedan Grefve von Platen först framlade sina tankar om sjöförsvarets organisation. Då hade vi ännu någon anledning att hoppas att vi skulle kunna hålla öppna sjön mot en öfverlägsen fiende, och, om äfven ej möta honom i ordnad batalj, dock tillfoga honom allvarsam skada. Några lätta snabbgående korvetter ("grunderna" antager att Vanadis och Gefle skulle motsvara behofvet) kunde vi alltid bestå oss, och då man den tiden trodde att äfven inom andra marinier dylika fartyg skulle komma att blifva de egentliga hafsångarne, så var skäl för oss att äfven förse oss dermed. Men denna cert fartyg har nu sjunkit till knappast mera än tredje rangen bland sjögående stridsfartyg, då man i främsta linien räknar de stora sjögående pansarfartygen, och i den andra de lika stora eller ännu större obepansrade, eller endast delvis bepansrade oceanångarne, representerade genom den engelska "*Monarch*" eller den ryske "*Kaiser*" m. fl. Mot dessa rangskepp med maskiner af flera tusende hästkrafter och en fart af 14 å 15 knop, kunna våra ångkorvetter ej uppträda, ej heller mäktas vi förse oss med dylika kolosser. En följd deraf är, att det sjögående, för striden å öppna sjön afsedda vapnet sett området för denna sin verksamhet inskränkt, på samma gång det, på sätt jag nyss nämnt, ej kan undvara kannedom om våra egna skärgårdar och kuster, under det att skärgårdsartilleriet måst utvidga fältet för sina operationer utöfver det som ursprungligen varit detsamma anvisadt, och att båda vapnen sålunda närmat sig hvarandra från ömse sidor.

Under sådana förhållanden och vid betraktande af allt detta har jag ansett tiden redan nu vara inne till en återförening; och det gläder mig att af Herr Grefve von Platens anförande till statsrådsprotokollet finna, det äfven han anser, att åtminstone i en framtid en sådan återförening är sannolikt förestående. Saken är således endast en tidsfråga, men boppas jag emedlertid, att min åsigt att tiden nu är inne skall vinna Riksdagens godkännande.

Herr Grefven har erinrat, att ordet *kustförsear* kan fattas i flere olika betydelse, och af mig begärt en förklaring hvad jag dermed förstår. Ordet är visserligen svårt att strängt definiera, liksom hvarje uttryck som endast har bruket att tacka för sin uppkomst, och definitionen är naturligtvis beroende på hvarje individs olika uppfattning af sjelfva saken. Men ordet *kustförsear* synes mig i hvad fall som helst med nödvändighet innebära, att man icke vill söka på öppna sjön möta och slå fienden, utan att man tvärtom söker förlägga den

egentliga krigsskådeplatsen till skärgården, vare sig den inre eller yttre. Det nya förslaget afser dermed något mera än 1866 års flytande artilleri, men går icke så långt som till oceanfartygen: det står mellan dessa båda vapen. Derföre synes mig Herr Grefven hafva slagit öfver målet, då han tillstyrker, att vi skola afsäga oss hvarje fartyg som icke är uteslutande beräknadt på kustförsvaret, i den trängre mening han fäster vid detta ord. Utå de grunder Herr Grefven 1862 framlade talas om de olika ändamålen sjöförsvarets materiel skulle uppfylla, och deribland räknas äfven att erbjuda personalen tillfälle till fullständig öfning. Nu säger man visserligen att bästa öfningen vinnes på de vatten, der man skall uppträda mot fienden och med den materiel som man då skall använda. Detta är visserligen en sanning, men endast i viss grad. Vi måste börja öfva våra rekryter på land för att lättast kunna gifva dem den första allmänna militära uppfostran. Sedermera medgifver ett större fartyg bättre utrymme och rikligare tillfälle till militärisk utbildning och vana vid sjölivet, än om vi skulle inskränka oss till att öfva våra rekryter på de små pansarbåtarna, som ingalunda kunna sägas vara några goda öfningsfartyg. Vidare är förhållandet med vårt klimat sådant att vi icke kunna utsträcka tiden för öfningarne så långt som vi skulle önska. Det är icke blott olämpligt utan äfven omöjligt att på våra farvatten ligga ute med expeditioner hela året om eller någon större del af den mörkare årstiden: och det vore en stor misshushållning med både tid och penningar att anställa långvarigare öfnings-expeditioner i ett sådant farvatten som Östersjön, då man under en stor del af tiden till följd af dagarnes korthet och väderleksförhållanden icke skulle kunna öfva manskapet mera än några få timmar om dagen, stundom kanske i veckan. För att med fördel kunna begagna äfven vintermånaderna till praktiska öfningar å sjön, och sålunda vinna den sammanräknade öfnings-tid vi behöfva för både befäl och gemenskap, nödgas vi emellanåt utsända större fartyg på längre expeditioner att besöka aflägsnare farvatten, hvarigenom också vinnes att manskapet under längre tid får hålla ut under samma chef, hvilket utan tvifvel är af stor nytta och för manskapet särdeles lärorikt.

Bland annat har Herr Grefven äfven fäst sig vid, att korvetten "Lagerbjelke" blifvit förlagd till Stockholm, och yttrat att detta fartyg vore alldeles olämpligt för kustförsvaret. Jag medgifver att så är förhållandet, men är det ej också numera alldeles olämpligt till stridsfartyg å öppna sjön? Meningen med dess förläggande hit är endast den att rekryter derpå må öfvas -- ett ändamål hvartill det deremot synes vara ganska användbart.

Kanonierkorpsens ombildning har också varit den högtärade talaren en nagel i ögat. Om man emedlertid, såsom jag, anser att sjöförsvarets olika korpser böra sammanslås till en enda, så tror jag också att det är fullt lämpligt att bildningen blir lika öfverallt och att kanonierkorpsen således bör förvandlas till en matroskorps.

Äfven gradbenämningarne har Herr Grefven icke velat gilla. De synas väl dock icke vara af någon väsentlig betydelse.

Benämningarne hafva vexlat på olika tider. Så hette före 1824

på då varande örlogsflootan de officerare, som nu kallas kommandörer och kommandörkaptener, öfverstar och öfverste-löjtnanter. Men benämningarne, som ju bero af Kongl. Maj:t. hafva ingen inverkan på sjelfva saken.

Hvad stationerna beträffar måtte Herr Grefven hafva missförstått mig. Det finnes icke på något ställe i statsrådsprotokollet taladt om fördelningen af personalen på tvänne stationer eller om någon hufvudstation. Officerspersonalen blir ej fördelad emellan stationerna, utan komma officerare att i mån af behof kommenderas till tjänstgöring å ena eller andra stället, allt efter som Kongl. Maj:t pröfvar nödigt. Med anledning af Herr Grefvens yttrande om hvad som i statsrådsprotokollet finnes anfördt om *de nordiska rikenas neutralitet*, så får jag erinra, det möjligen den dag kan komma, då vi kunna behöfva söka upprätthålla vår neutralitet, och förmodar jag att vi dervid komma att använda äfven sjöförsvaret och icke ensamt landtrupper; hvad åter angår uttrycket "*de nordiska rikena*", så ber jag få nämna, att jag med detta uttryck afsert endast Sverige och Norge och ingalunda derunder inbegripit Ryssland eller Preussen eller ens Danmark.

Den största betänkligheten mot reformen finner dock Herr Grefven deri, att den synes utgöra början till en öfvergång till en *»stor flotta*. Dervid vill jag dock anmärka, att om tankarne vore riktade deråt, och dessa "kostbara resor på främmande haf" inginge såsom motiv uti den nya organisationen, så vore sådana resor mycket lättare att arrangera med nu varande organisation, då vi ha ett särskildt sjögående vapen, som kan hafva berättigade anspråk på att användas till dylika expeditioner. Gör man en jämförelse, så skall man också helt säkert finna, att i de första "grunderna" en långt större kärlek för det *»sjögående* försvaret framlyste, än man skall kunna spåra i det nu framlagda förslaget. Af ett till omkring 700,000 R:dr beräknadt exercisanslag för sjöförsvaret föreslogs då 590,000 R:dr till det *»yttre* sjöförsvaret och endast 110,000 R:dr för *»kustförsvaret*, och skulle således ojemförligt största delen kunnat användas på långväga expeditioner. Nu åter har Kongl. Maj:t föreslagit, att högst en tredjedel af det för närvarande utgående exercisanslaget skulle användas till de öfningsexpeditioner på aflägsna farvatten, som i och för personalens öfning ej kunna alldeles undvaras.

Jag har nu med några ord endast i största allmänhet besvarat de af Herr Grefve von Platen framställda anmärkningarne, men som jag förmodar att ämnet före ärendets företagande till afgörande kommer att under en blifvande diskussion underkastas en närmare granskning, torde jag då få tillfälle att upptaga åtskilliga andra af de gjorda anmärkningarne, om hvilka jag nu icke kunnat taga närmare kännedom och följaktligen icke eller kunnat fullständigt besvara.

Grefve Hamilton, Henning: Om det vid föregående riksdagar någon gång varit, efter min uppfattning, en pligt att framställa anmärkningar mot de förslag som framlagts såväl af den nuvarande chefen för Sjöförvarsdepartementet som af hans företrädare, så må det tillåtas mig att också få anse såsom en pligt, att med tacksam-

het erkänna, när från det hållet framkommit ett förslag, hvilket efter min åsigt, är egnadt att befrämja den för vårt fädernesland synnerliga viktiga frågan om organisationen af vårt sjöförsvär. Jag kan icke i detalj bedöma detta förslag och har dessutom saknat tid under de få dagar, som förflutit sedan Kongl. Maj:ts proposition aflemnades, att deråt egna en noggrannare granskning, men i hufvudsak öfverensstämmer det med de åsikter, som af Riksdagen uttalats, och hvilka äfven jag anser vara riktiga, hvarföre jag också icke kan annat än med glädje och tacksamhet se, att Kongl. Maj:t dervid fäst stat uppmärksamhet. För Riksdagen, som naturligtvis icke kunde i alla dess mindre delar bedöma en så vigtig organisationsfråga, förelägo vissa förhållanden, som gjorde det klart, att i afseende å sjöförsväret icke allt var så som det borde vara. Hvad materielen beträffar, kunde en talare vid ett tillfälle, under temligen allmänt bifall, yttra, att den stode på amortering, — tillgången på dugliga fartyg minskades af lätt förklarliga skäl, utan att statens tillgångar medgifvit att anskaffa ny och tidsenlig materiel, äfven om åsigtarna rörande dess ändamålsenligaste beskaffenhet varit stadgade, hvilket ingalunda var förhållandet. Hvad personalen angår, är det bekant, att inom sjövapnets båda korpser herskade missnöje och misströstan, som hotade med upplösning. Fartygen användes skiftesvis än af den ena, än åter af den andra korpser; man visste icke om monitorerna tillhörde det ena eller andra vapnet, och man såg, att af alldeles lika beskaffade fartyg fördes det ena af skärgårdsartilleriets och det andra af flottans befäl. Om, under sådana förhållanden, man icke kunnat inse nödvändigheten af att flottan förblef delad i skilda korpser, utan önskat dessas återförening, tror jag att man i nämnda fakta haft fullgiltiga skäl, och äfven om det nu framlagda förslaget behöfver jemkas — hvilket jag icke kan bedöma — hoppas jag dock, att detsamma i sin helhet taget skall blifva till båtad för vårt sjöförsvär, på hvilket vi måste tänka så mycket allvarigare, ju mera aflägsen den tidpunkt är, då vårt landtförsvär kan erhålla den ombildning, hvaraf detsamma är i behof.

Då jag nu kommit att, i något oegentlig ordning, börja med öfver hufvudtiteln, tillåter jag mig ännu något uppehålla mig vid densamma. — Till byggande af krigsfartyg har Kongl. Maj:t äskat 1,300,000 R:dr; och vid denna summa har jag icke något att erinra, då tillgångarne medgifva densamma, och tankarne icke torde vara delade om behofvet af ökad materiel. I sjelfva propositionen omnämnes icke huru dessa 1,300,000 R:dr skulle användas, och man kunde således med godt samvete ställa medlen till Kongl. Maj:ts disposition; men i det ätföljande statsrådsprotokollet föreligger en plan till medlens användande, om hvars riktighet man kan vara tveksam, och i förhoppning, att planen ännu icke blifvit af Kongl. Maj:t nästställd, vill jag med afseende å densamma göra en anmärkning. Förslaget innebär, att till påbörjande af en monitor skulle erfordras 400,000 R:dr och till anskaffande af 3 obepansrade kanonbåtar 900,000 R:dr. Monitoren skulle byggas i likhet med "Loke"; men "Loke" är, såsom bekant, det stora felet, att den kan göra endast obetydlig fart, så att den icke är tjenlig på öppen sjö, emedan den der är

underlägsen fartyg, som med lika styrka förena egenskapen att kunna röra sig dubbelt så hastigt. Nu har Herr Chefen för Sjöförsvarsdepartementet antagit, att om också kostnaden ökades med en half million, skulle hastigheten icke uppbringas med mera än en eller en och en half knop, eller till 9 i stället för $7\frac{1}{2}$ å 8 knop som "Loke" gör. Den vinsten torde knappast motsvara kostnaden; men det skulle varit af intresse att veta, om icke ytterligare en half million skulle kunna skaffa oss ett fullt dugligt fartyg, och i sådant fall vore det bättre att betala denna summa än att för hälften anskaffa ett fartyg, hvars olämplighet är allmänt känd.

Hvad i öfrigt angår statsregleringen detta år, befinna vi oss i den lyckliga ställning, att när anslag prövas nödiga och nyttiga, behöfva vi icke nedpruta dem. Jag anser mig derföre kunna förbigå anslagsfrågorna, för att, såsom jag jemväl förut någon gång gjort, fästa uppmärksamheten vid beräkningen af statsverkets inkomster. Det är uppenbart, att en fullt noggrann beräkning öfver statsverkets inkomster under ett kommande år icke är möjlig, och densamma är ej heller af nöden, enär, om öferskott uppstår, detta kommer statsverket i allt fall till godo och en möjlig brist måste af Riksgäldskontoret fyllas. Men olägenheterna af mycket felaktig beräkning äro dock ganska väsendtliga, ty om öferskottet blifver allt för stort, har under tiden beskattningen varit högre än som erfordrats, och om en stor brist uppstår, tynger den på en blifvande statsreglering. Det är sålunda af vigt, att man söker åstadkomma så noggranna beräkningar som möjligt. Några väsendtliga anmärkningar mot beloppen torde väl icke nu kunna göras, men deremot förefaller det mig som om somliga af dem vore mer godtyckliga, än önskligt kan vara, och att Riksdagen sålunda saknar fast grund att antaga dem såsom tillförlitliga. Exempelvis vill jag påpeka beräkningen af inkomsten från telegrafverket. Vid sista arets början uppgafs, att inkomsterna at telegrafverket under närmast förutgångna året utgjort 750,000 R:dr, och var Telegrafstyrelsen af den åsigt, att någon obetydlig tillökning hvarje år kunde förväntas, hvilken tillökning styrelsen uppskattade till 25,000 R:dr om året. Med tillägg af 8,000 R:dr, som var tillfällig inkomst, beräknades derföre inkomstsommen för 1873 till 783,000 R:dr. Inkomsten för 1872 har emellertid uppgått till 960,000 R:dr, utvisande en tillväxt af mera än 25 procent. Deraf är nu påtagligt, att särskilda omständigheter inbringat en ovanlig inkomstsomma, och dessa särskilda omständigheter äro icke svåra att finna. Våra handelsförhållanden under året 1872 hafva varit synnerligen gynsamma; vi hafva haft stora quantiteter produkter att utföra och dessa hafva betingat höga pris; omsättningen har varit utomordentligt liflig och af dessa omständigheter har nödvändigt försakats att telegrafens anlitas mera än tillföre, hvaraf åter följt en förökad inkomst för telegrafverket. Då nu styrelsen skulle framlägga förslagsberäkning för nästa år, antog styrelsen, att inkomst-tillökningen skulle utgöra 8 proc.; men departementschefen ansåg, att styrelsen kunde hafva misstagit sig, och har för säkerhets skuld grundat sin beräkning på en tillväxt af endast 3 procent. Hvarifrån dessa siffror kunna vara

tagna,

tagna, har man svårt att veta, men skulle ock någöndera vara riktig, borde väl i alla händelser icke procentberäkningen grundas på inkomstsumman för sistlidna året, hvilken härrört af tillfälliga omständigheter, utan på den normala inkomstsumma, som varit att förvänta under vanliga förhållanden. Skulle man fortgå på så sätt, att man, utan att tillse huruvida tillökningen vore normal eller ej, till hvarje års inkomstsumma lade vissa procent, skulle man ganska hastigt komma till en högst betydlig tillväxt i statsinkomsterna. Mig synes, att grunden skulle vara fastare, om man utginge från förhållandet före 1872 och dertill lade den årliga procent-tillökning, hvartill erfarenheten kunde gifva anledning. Jemväl med afseende å en annan inkomsttitel synes mig beräkningen vara temligen godtycklig och föga motiverad af hvad man i statsrådsprotokollet och Kongl. Maj:ts proposition inhentar, nemligen i fråga om hvitbetssockertillverkningsafgiften — (benämningen är förfärlig, och i svenska språket torde icke kunna framletas många ord, som äro så rikligen försedda med stafvelser). Härvid resonerar Herr Departementschefen sålunda: År 1871 utgjorde tillverkningen 3,823,175 skålpund diverse socker, motsvarande 4,500,000 skålpund råsocker; om den nu gällande afgiften varit stadgad för berörde tillverkning, skulle statens inkomst deraf utgjort 72,000 R:dr och derföre föreslås, att inkomsten nu må upptagas till 60,000 R:dr, då ingen anledning är att antaga, att tillverkningen år 1874 skall understiga den för förstnämnda år. Inkomsten skulle således beräknas till 12,000 R:dr mindre för år 1874 än den, under enahanda förhållanden, kunnat anses hafva utgjort år 1871. Men nu är det bekant, att tillverkningen under de sista åren betydligt förökats, och för icke länge sedan hafva dylika anläggningar i stor skala kommit till stånd dels vid Ljung och Wadstena i Östergötland och dels vid Arlöf i Skåne, hvaraf med temlig säkerhet kan antagas, att, om icke missväxt inträffar, tillverkningen för år 1874 skall komma att högst betydligt överskjuta 1871 års tillverkning samt att följaktligen det icke kan vara anledning att beräkna statens inkomst af denna tillverkning till lägre belopp, än som skolat utgå, derest tillverkningen år 1871 varit beskattad.

Annmärkingar skulle likaledes kunna göras mot åtskilliga andra inkomsttitlar, men då beloppen icke äro af någon större betydighet, vill jag icke dervid uppehålla mig. Innan jag lemnar Finansdepartementet, anser jag mig emellertid böra framställa en anhållan, att Herr Departementschefen vid tillfälle behagade lemna en upplysning. I slutet af Kongl. Maj:ts proposition förekommer följande: "Slutligen vill Kongl. Maj:t af Riksdagen begära en allmän bevillning till vanligt belopp för år 1874 och föreslå, det Riksdagen må bemyndiga Fullmäktige i Riksgälds-kontoret, att genom försäljning af obligationer upplåna belopp, som för utförande af statens jernvägsbyggnader och anskaffande af rörlig jernvägsmateriel erfordras utöfver förutnämnda *tillgångar*". Af den förutgående utredningen har jag icke kunnat inhemta hvilka "*förutnämnda tillgångar*" afses. Om man nemligen sammanlägger det belopp, som antages skola upplånas, 7,250,000 R:dr, med det belopp, hvartill allmänna bevillningen vanligen

uppgår, omkring 2,700,000 R:dr, uppkommer den summa, 9,950,000 R:dr, som erfordras för att fylla Riksgälds-kontorets behof, och då Kongl. Maj:t föreslår, att bankovinsten, beräknad till 1,500,000 R:dr, skulle till Riksgälds-kontoret öfverlemnas för att till minskning i upplåningen användas, är detta den enda tillgången, som anvisas i sådant hänseende. Men om så varit meningen, hade väl icke i Kongl. Maj:ts proposition hänvisning gjorts till "tillgångar", då den plurala formen utmärker, att flera sådana skulle finnas; och jag anser därför upplysning vara önskvärd om de öfriga tillgångar, hvarmed den Kongl. propositionen åsyftar att upplåningen kan minskas.

Under 4:de hufvudtiteln förekommer ett särdeles viktigt förslag, nemligen det om generalstabens organisation. Måhända har jag någon erinran att dervid göra, men denna är icke af den vikt, att man för dess skull borde öfvergifva ett förslag, som i sjelfva verket uppfyller ett af arméens aldra största behof. Jag anhåller därför, att redan på förhand få till besvarande upptaga en anmärkning, som jag enskildt hört framställas och hvilken jag finner så oriktig, att jag högeligen skulle beklaga, om den kunde komma att göra sig gällande. Man har sagt, att, då Riksdagen flera gånger uttalat sin önskan om en förändrad arméorganisation och Kongl. Maj:t genom framställningar till Riksdagen visat sig erkänna behofvet häraf, borde man icke sysselsätta sig med smärre frågor och icke votera några anslag till arméen förr, än detta stora behof blifvit afhulpet. En sådan uppfattning måste likväl vara i högsta grad oriktig, ty om det verkliga är af nöden, att generalstaben omorganiseras — och detta betingas af de ökade fordringar man numera måste ställa på densamma — så synes mig, att omorganisationen bör företagas, oberoende deraf, att icke samtidigt alla andra önsksningar kunna uppfyllas, och så mycket heldre, då för genomförande af sjelfva arméorganisationen det är af synnerlig vikt, att vid den tidpunkt, då sistnämnda organisation skall träda i verket, generalstaben må vara på ett tillfredsställande sätt ordnad, så att den må kunna kraftigt medverka att genomföra densamma.

I 9:de hufvudtiteln förekommer en punkt, som jag nästan af personliga skäl icke kan med tystnad förbigå. Kongl. Maj:t har föreslagit, att å allmänna indragningsstaten må uppföras för hvartera universitetet ytterligare två nya emeritilöner åt ordinarie professorer, dock under förutsättning, att endast de professorer, hvilka *för närvarande* äro berättigade till emeritilön, deraf skulle kunna komma i åtnjutande. Såsom bekant, finnes redan vid universiteten vissa emeritilöner, och dessa utgå i Lund endast af statsmedel, men i Upsala till hälften af universitetets egna tillgångar. Antalet emeritilöner är emellertid så otillräckligt, att vid båda universiteten finnes icke mindre än 10 professorer i den ålder, att de kunde vara i åtnjutande af emeritilön, men hvilka i afbidan på ledigt emeritirum måste bibehålla sina tjenster. Af dessa 10 professorer hafva 7 uppnått öfver 70 års ålder, och år efter annat erhålla de permission, derunder deras befattningar skötas af adjunkter. Om nu våra universitet äro anstalter af den största vikt för fäderneslandet, tror jag, att Riksdagen har allt skäl att tillse, att deras verksamhet icke för-

larnas eller omöjliggöras genom bristande tillfälle att pensionera sådana lärare, som till följd af ålder äro oförmögne att göra sin tjänst eller som, om de icke äro alldeles oförmögne till tjänstgöring, dock med hänsyn till deras ålder icke böra betungas med göromål utöfver deras krafter. Kongl. Maj:t har föreslagit endast 4 nya emeritilöner, och följaktligen skulle 6 af dessa ålderstigna professorer ännu icke komma i åtnjutande af pension och derföre fortfarande kvarstå i tjänst, från hvilken de årligen finge begära ledighet. Det ginge väl an, om tillräckligt antal adjunkter och docenter funnes att tillgå och dessutom icke särskilda omständigheter vållade, att många universitetslärare icke göra sin egentliga tjänst. Jag är skyldig Riksdagen att säga sanningen, och sanningen är, att ett relativt betydligt antal professorer icke göra sin tjänst. Utom de 10, som af ålder tidtals hindras eller blifvit rent af oförmögne att tjänstgöra, finnas inom nästan alla fakulteterna lärare, som dragits till andra sysselsättningar. Teologiska fakulteten i Upsala har en professor, som under många år upptagits uteslutande af bibelöfversättningen, och en annan vistas i Linköping i och för ett komitéarbete. Den historiska undervisningen vid nämnda universitet kan anses lyckligt lottad, då den eger en ordinarie och en extra ordinarie professor, men båda dessa hafva i flera år varit bosatte här i Stockholm, den ene under en tid med anledning af embetsanställning och den andre för ett vetenskapligt arbete. Följaktligen har ingen af dem gjort sin egentliga tjänst, utan har denna bestridts af yngre lärare, hvilkas befattning under tiden åtminstone delvis legat nere. Inom den juridiska fakulteten är en professor ledamot af denna Kammare och en annan så gammal, att, oaktadt han visserligen gör tjänst, det icke kan innebära ett klander mot honom, om detta uttryck måste förstås med en viss modifikation. Af fakultetens två adjunkter, som båda äro väl behöfliga, är den ene ledamot af lagbyrån och således för tillfället ej till gagn för universitetet. Den juridiska undervisningen hos oss är af den vigt, att den förtjenar att särskildt beaktas. Jag kan icke bedöma det, men jag har hört klagas öfver, att den juridiska bildningen här i landet icke motsvarar behofvet. Om så är, må man dock icke tillskrifva detta universitetet sjelfva. Jag har redan vidrört förhållandet i Upsala. I Lund äro 4 professorer tillhörande juridiska fakulteten, af hvilka en sedan många år tillbaka är tjänstfri. Visserligen har han använt sin tjänstledighet till för vetenskapen ytterst vigtiga rätthistoriska forskningar, men då han nu är några och 70 år, kan den juridiska undervisningen icke af honom påräkna gagn. En annan af universitetets juridiska professorer vistas utrikes med statsanslag, och af de 4 äro sålunda blott 2 i tjänstgöring. Nu finnas 2 adjunkter inom juridiska fakulteten, och man kunde derföre tro, att med dem skulle undervisningen kunna hållas uppe. Men för några få dagar sedan erfor jag af officiella tidningen, att en af dem blifvit antagen till expeditiions-chef i Landtförsvars-departementet. Jag lemnar derhän om detta varit en nödvändighet, men att det skett till skada för den juridiska undervisningen, är uppenbart. Om nu Riksdagen icke vill göra något för att bereda utväg för de akademiska lärare, som uppnått sådan ålder, att de icke längre äro tjänst-

bara, att afgå, samt dessutom lärarekrafterna ryckas till andra tjänster eller värf, måste undervisningen vid universiteten ligga nere och hvarken universiteten själfva, kanslern eller någon myndighet bära ansvaret för att undervisningen icke kan vara sådan, som den borde vara. — Jag skall icke upptaga tiden med att genomgå förhållandet inom de öfriga fakulteterna, men af hvad jag anfört torde tillräckligt framgå, att det icke är väl bestämdt med universitets-undervisningen samt att statsmakternas mellankomst kräfvades för att åstadkomma nödig förbättring. Med föranledande häraf ingick jag till Kongl. Maj:t med underdånig hemställan om ordnande af pensionsväsendet på det sätt, att professorer och adjunkter måtte, i likhet med civila tjänstemän i öfrigt, kunna uppföras på allmän indragningsstat. Departementschefen har ansett sig icke böra förorda detta förslag och såsom skäl anfört, att, då civila tjänstemän icke vidare skulle uppföras på allmän indragningsstat, borde ej heller akademiska lärare der till öfverflyttas. Jag kunde icke på förhand känna hvad Kongl. Maj:t i afseende på de civila tjänstemännen ämnade föreslå, och erkänner nu anmärkningens riktighet. Deremot kan jag icke inse konsekvensen deri, att man för ett obegränsadt antal pensionsbehöfvande fastställer ett begränsadt antal pensioner; utan hade det varit önskvärdt, att Kongl. Maj:t, då det afgifna förslaget icke kunde gillas, anbefallt Kanslers-embetet att afgifva annat förslag till sakens ordnande. Emellertid hafva universiteten själfva icke uttryckt önskan om erhållande af mera än 2 nya emeritilöner, antagligen emedan man ansett det vara bättre, att kunna få något, än intet, och jag vill icke påyrka utsträckning häraf. Jag anhåller blott värdigt, att Stats-Utskottet, om det tillstyrker Kongl. Maj:ts förslag i öfrigt, icke måtte dervid fästa det vilkor, att de nya emeritilönerna icke få utgå till andra professorer, än de, som för närvarande äro berättigade till pension. Man riskerar då, att hastigt nog komma i samma ställning, som nu. Väl är det sannt, att antalet pensionsberättigade vid denna tidpunkt är större än under normala förhållanden, men det är likväl icke så stort, att icke man kan antaga, att det kan hålla sig vid samma belopp ganska länge. För närvarande äro 10 professorer öfver 65 år gamla. Om äfven 4 af dessa huggas med pension, kvarstå 6, som vänta derpå, och ytterligare finnas 6 andra, som äro mellan 60 och 65 år gamla och hvilka kunna hinna till pensionsålder innan pensioner blifva lediga. Jag upprepar derved min hemställan, att, om Kongl. Maj:ts förslag skulle, hvad själfva saken beträffar, vinna tillstyrkan af Stats-Utskottet, dervid icke må fogas det af Departementschefen fästade vilkor, enligt hvilket de nya emeritilönerna skulle tillgodokomma endast dem, som för närvarande äro dertill berättigade. Intet kan dermed förloras, ty skulle i framtiden en emeritilön blifva ledig, utan att någon pensionsberättigad finnes, blir pensionen statsverket besparad.

Grefve von Platen: Jag ber att med blott några ord få bemöta de anmärkingar, som af Herr Chefen för Sjöförsvars-departementet blifvit gjorda mot mitt förra anförande. Detta var naturligtvis till sitt innehåll sammansatt af verkliga sakförhållanden och derpå

grundade åsikter. Om jag misstagit mig beträffande saksförhållandena, så förmodar jag, att mina uppgifter blifva vederlagda, och hvad åter åsikterna angår befarar jag, att det icke kan vara till någon synnerlig nytta, om Herr Departements-chefen och jag här strida mot hvarandra, då våra åsikter icke kunna förenas, och då jag förmodar, att Stats-Utskottet icke lär sakna sakkunniga personer inom sig för frågans bedömande. Skilnaden i våra åsikter består egentligen deri, att Herr Departements-chefen anser sjömannaoöfning nödvändig för allt manskap och befäl, under det att jag deremot, så länge materielen är så olika, att en del deraf icke kan användas på samma fält som den andra, anser mig sakna skäl att tillstyrka en lika onödig, som kostsam öfning för *hela* personalen.

Herr Wallenberg: Den näst siste talaren har i bjerta ordalag framhållit, att den juridiska undervisningen icke fortgår på ett sätt, som enligt hans uppfattning är tillfredsställande; för min del tror jag derjemte, att man med all säkerhet kan påstå, att ett visst missmod är temligen allmänt rådande med afseende just på det resultat, som skulle härflyta af en väl ordnad juridisk bildning. Jag menar den juridiska kunskapens tillämpning.

Af Kongl. Maj:ts proposition under andra hufvudtiteln, se vi att löneförhöjningar äro ifrågasatta åt *vaktmästarne* i Högsta Domstolen, men åt dess *ledamöter* deremot icke någon tillökning. Jag skulle för min del gerna vara med om att uppoffra ganska mycket i och för bättre lönevillkor åt Högsta Domstolens ledamöter, om det önskningsmål kunde uppnås att vinna större klarhet, om hvad som, juridiskt taladt, är rätt eller icke. Det är ett allmänt bekant förhållande, att rätt ofta domslut falla, hvilka allena äro beroende på en enda rösts öfvervigt. Huru man än vill söka att väl sammansätta en talrik personal, kan det icke uppnås att alla personer äro så skarpsinniga, som man skulle kunna önska. Det blifver då uti ett talrikt kollegium alltid några mindre begåfvade, hvilka man vanligen kallar "följare"; medan de i alla fall hafva tillräcklig urskiljning att följa med någon mera begåfvad. Men om ett domslut vinnes med endast en rösts öfvervigt och denna röst afgifves af en "följare", så är detta en rätt betänklig sak. Inträffar sådant ofta, så måste väl orsaken sökas deri, att det icke är rätt väl bestämdt antingen med den juridiska bildningen, eller med det sätt, hvarpå så höga auktoriteter sammansättas. Jag tror, att, om icke Hans Excellens Herr Justitie-statsministern kan öfvertyga oss om att de nu rådande förhållandena äro fullt tillfredsställande, det vore högst önskligt om han ville taga i gunstigt öfvervägande på hvad sätt en bättre *konseqvens i lagskipningen* kunde ernås, hvarigenom ock otvifvelaktigt aktningen för högsta rätt i landet skulle ökas. Det är kanske förmätet af den, som endast har att anföra hvad han förnummit, att yttra sig i denna fråga, men jag tror att det är bättre att öppet uttala de bekymmer, som temligen allmänt råda inom landet, än att vänta tills svarta kulor komma att drabba dem, som deraf icke gjort sig förtjenta.

Beträffande lagbyråns verksamhet har det blifvit mig sagdt, till och med af en ledamot i denna byrå, att icke heller vid denna riks-

dag skulle förekomma den af behovet länge och af Riksdagen högt påkallade lagförändring angående utsökningsväsendet. Det är dock temligen längesedan ett komitébetänkande i denna fråga affattades, och det kunde väl vara skäl att en så viktig författning kommande under Riksdagens pröfning just vid en tid, då landshöfdingeembetenas diarium icke äro fulla af lagsökningsmål, då sinnena icke äro irriterade, och då man icke anser att blotta talet om lagsökningar är en förföljelse mot skuldsatta. Jag tror att det finnes konjunkturen i allting, att det just nu är en sådan konjunktur, för att med lugn kunna behandla denna grannliga fråga, och att derföre det varit väl, om ett dylikt lagförslag nu blifvit framlagdt. Jag hemställer för öfrigt, att Stats-Utskottets ledamöter måtte förvissa sig om att *någon*ting kommer från denna lagbyrå innan anslaget tillstyrkes, ty, om så icke sker, blir lagbyrån endast en institution, på hvilken man kan kasta skulden, för att lagstiftningsarbetet alltför trögt och långsamt framskrider.

Den näst siste talaren yttrade, att om icke Riksdagen ville göra något för undervisningen vid universiteten, så skulle det icke gå väl. Sådan var naturligtvis andemeningen af hans yttrande. Denna pil, afskjuten mot Riksdagen, synes mig hafva träffat Herr Ecklesiastikministern; ty jag har icke försport någon obenägenhet hos Riksdagen att befrämja undervisningen, i den mån framställningar från Kongl. Maj:t blifvit gjorda; men lika med den ärade talaren anser jag det vara af största vikt, att undervisningen blifver på ett ändamålsenligt sätt ordnad, och det icke blott vid universiteten, utan alltigenom. Såsom exempel på den ringa belåtenhet, för att icke använda ett starkare uttryck, som för närvarande råder i detta afseende, tillåter jag mig att anföra, att från alla håll inom Riksdagens båda Kamrar, nästan det första man fått höra, har varit en önskan, att vi måtte få ett läroverks-utskott; ty, har man menat, som det *nu* är, går det icke längre. Vi veta alla att Herr Ecklesiastikministern tillsatt en läroverkskomité och till och med dess sekreterare, äfvensom att komitéens betänkande redan är färdigt, men sedermera lärt arbetet blifvit lemnadt nästan utan afseende. Vi känna derjemte, att för ett par år sedan en viktig förändring beslöts rörande utgifterna för folkskolorna, hvilka till en del skulle komma att bestridas genom statsmedel. Jag beklagar denna förändring, ty hela omsorgen om dessa skolor borde lemnas till kommunalstyrelserna, emedan undervisningen och folkskolans utveckling då blefve dem mycket kärare, än när skolorna förvandlas till statsanstalter. Totalintrycket af hvad som försiggår i undervisningsväsendet blifver verkligen anledning till det påstående, att den nu uppväxande ungdomen är ett experimental-fält för undervisningsförsök, om hvilka man icke har rätt klart för sig hvart de syfta.

Till hvad som blifvit yttradt i afseende på femte hufvudtiteln behöver jag icke lägga något annat, än att jag länge önskat den nu föreslagna förändringen; och jag har så många gånger inför Herr Talmannen och Herrarne motiverat denna önskan, att det skulle tjena till intet att repetera hvad jag förut anfört. Jag befarar emellertid att man af sparsamhetsskäl gjort kadreerna för de yngre graderna för

fåtaliga. För min del har jag nemligen alltid ansett och anser fortfarande att det går långsamt att uppfostra sjöofficerare, och att därför personalen bör vara något talrikare än det fåtal, som ständigt kan sysselsättas med öfningar och stationstjenstgöring. Men en riktig början är dock nu gjord, och det torde äfven komma att visa sig, att den rätta vägen är beträdd, och då kan en nödig tillökning sedermera lätt ske.

Beträffande fjerde hufvudtiteln är jag af den åsigt att vi icke kunna hoppas på några stora organisationsförslag, och att förr än man skiljer mellan hvad som är skattelindrings- och försvarsfrågor, det äfven är omöjligt att företaga någon helt ny organisation. Vi få nöja oss med mindre förändringar, om hvilkas beskaffenhet jag icke vill yttra mig, emedan de kunna hänföras till detaljfrågor, hvilka icke böra beröras vid en allmän öfverblick. Jag beklagar, men anser det icke underligt, att några stora organisationsförslag icke nu framläggas.

Hvad angår den del af Kongl. propositionen, som blifvit framlagd och kontrasignerad af Herr Civil-ministern, har jag ingen annan erinran att göra, än att jag hoppas, att Stats-Utskottet icke måtte tillstyrka jernvägar, utan äfven att på samma gång bestämma anslag dertill, och att det måtte tillse, att man icke i detta hänseende gifver sådana löften, vid hvilka en kommande Riksdag möjligen icke anser sig bunden; att man således noga skiljer mellan hvad som skall anses såsom endast förberedande undersökningar och som definitivt bestämmande och påbörjande af nya stambanor.

Hvad jag tyvärr saknar i denna del af den Kongl. propositionen, är någon antydning, som gifver hopp om förenkling af den högre administrationen. Det är känt, att detta varit ett önskningsmål under en lång följd af riksdagar; och jag tror att man borde begagna en så gynnsam tidpunkt som denna, för att vidtaga åtgärder i detta hänseende och icke än vidare uppskjuta dermed. När man tänker på inrikesministeriets förhållanden ligger den önskan nära till hands, att något måtte göras för att från Kongl. Maj:ts handläggning skilja ärenden, som kunna och böra behandlas och afgöras af lägre myndigheter. Detta är ett så klart och tydligt önskningsmål att jag tror, det icke någon vågar bestrida detsamma; men Regeringen tyckes likväl icke vilja taga ett enda steg i denna riktning.

Någon reorganisation af Statskontoret, hvarigenom statens räkenskaper kunde vinna i klarhet och de officiella uppgifterna ryckas närmare vår tid, har ännu icke afhörts. Som Herr Talmannen har sig bekant är presidentstolen i detta embetsverk sedan lång tid ledig. Detta bevisar väl icke, att den skall förblifva det till dess en reorganisation ifrågakommer, ty det kunde möjligen finnas någon annan anledning, kanske den, att, när en gång embetet tillsättes, allmänna uppmärksamheten icke skall fästa sig vid *hvem*, som blir den lycklige, emedan man vant sig vid att se platsen tom. Jag yrkar icke på indragning af detta embete, men jag uttrycker den önskan, att man må bestämma sig för det ena eller det andra. Det är i alla fall rätt beklagligt att, när i alla andra affärsförhållanden en större hurtighet visat sig, statens bokslut icke kan göras inom kortare tid än aderton

månader efter det år, hvilket räkenskaperna omfatta. Ännu måste revisorerne sysselsätta sig med allt för gamla räkenskaper, och detta återverkar och medför svårigheter för Stats-Utskottets arbeten. Att få bokslut sednast sex månader efter årets slut vore väl icke orimligt begärdt? Detta är en reform, som väl icke borde räknas till de omöjliga.

På rikssalen underrättades Riksdagen, att bolagsordningar för 197 nya aktiebolag blifvit under 1872 fastställda. Jag gläder mig åt detta förhållande och skulle icke releverat detsamma, om icke betänkliga omständigheter företett sig vid tillvägbringandet af ändringar i bolagsordningar. Jag ber Herr Talmannen vara öfvertygad derom, att jag icke hyser någon obenägenhet emot, att embetsmän deltaga i styrelser för industriella företag. Jag tror tvärt om, att den vexelverkan, som eger rum i detta afseende, kan vara ganska nyttig å båda hållen; och den redbarhet, som utmärkt alla dem, som hittills deltagit i sådana angelägenheter, gör det önskvärdt, att det måtte fortgå på samma sätt som hittills. Men *sättet* gör så mycket, och det finnes sätt, som man har lof att förväna sig öfver.

I detta hänseende vill jag för Herr Talmannen anföra ett exempel. I ett bolag, som var sammankalladt för att ändra sina bolagsreglor, valdes till ordförande en högre embetsman, som tillika var medlem af bolagets styrelse; och när det blef fråga om styrelsens förslag till förändrade bolagsreglor, så anförde ordföranden, såsom motiv för att få detsamma antaget, ungefär följande, hvars fullkomligt ordagranna återgifvande jag väl icke kan garantera, då ingen snällskrifvare vid tillfället var till hands, men hvars andemening jag på grund af meddelande från fullt redbara och trovärdiga personer, tror mig kunna försäkra vara rätt uppfattadt: "Jag är bemyndigad af Herr Finansministern att underrätta bolaget, att, ifall styrelsens förslag till ändring i bolagsordningen nu antages, möter intet hinder från hans sida mot erhållande af Kongl. sanktion; Statsrådets öfriga ledamöters rätt att yttra sig i frågan, reserverad. Men skulle bolaget fatta andra beslut, vet man icke huru det kan gå." Att en styrelseledamot på sådant sätt söker genomdrifva ett förslag, är något mycket ovanligt, och har, hvilket man kan vara berättigad betvifva, ett dylikt meddelande, som det nyss nämnda, från en Konungens rådgifvare blifvit gjordt, synes det mig att han öfverskridit allt hvad gränslagenhet kan kallas. Det skulle vara så mycket betänkligare, om en styrelseledamot med sådana argument finge genomdrifva ett förslag, som det kunde blifva ett sätt att få igenom nästan hvilket förslag som helst, isynnerhet när, såsom här var fallet, dertill fogades den erinran, att, om icke just det förslaget antoges, löpte man risken att få sanktionen vägrad. Jag tror för min del att denna kasus icke förminskas till sin vikt deraf, att man sedermera, sedan ändringsförslaget redan blifvit genomdrifvet, sökt i en tidningsartikel bortförklara det ovanliga uti förtäringssättet. Denna tilldragelse är så vigtig, att händer något sådant i ett land, der verklig ministerstyrelse finnes utvecklade, skulle säkert inträffa, antingen att Herr Finansministern förklarade för Herr Inrikesministern, att han blifvit missförstådd och att man tillagt honom ett yttrande, som han aldrig fällt, eller

också, att någon annan underrättar Herr Finansministern, att med en sådan rådgifvare, som på förhand gifver löften om sanktion, kunde man icke längre samarbeta. Så borde denna sak efter mitt förmenande uppfattas; men det kan ju hända, att jag misstager mig och att allt är godt som det är, och att äfven dylika argument kunna få användas för att genomdrifva förändringar i bolagsreglor för industriella företag. Hvad själva budgeten beträffar, gör den i sin helhet på mig det intryck, att man egentligen sköter sakerna för dagen. Man står framför stora öfverskott, men man har icke föreslagit hvarken nedsättning i skatter ej heller ökade utgifter för nödiga förbättringar och man har icke föreslagit någon arbetalning å statsskulden utöfver den kontraktsevenliga amorteringen. Jag tror att det skulle vara särdeles lämpligt att nu betala en del af statsskulden, och den omständighet, att en skuld icke är förfallen, bör väl icke hindra, att man under den goda tiden söker minska skuldbördan. Derigenom minskas för de kommande åren ränteutgifterna. Denna åsigt har jag förut uttalat och i sammanhang dermed torde jag för Stats-Utskottet få yttra, att det vore nyttigt, om något betydligare belopp lemnades i Riksgälds-kontorets händer för att uppköpa sådana svenska statens obligationer, som hafva stadigvarande kurs och som *ännu* kunna köpas jämförelsevis billigt.

Herr Statsrådet Warn: Under diskussionen har åtskilligt anförts, angående finansväsendet, som påkallar ett svar. Då jag nu går att lemna ett sådant, kan jag ej underlåta att anmärka, att den kritik, som, vid tillfällen sådana som detta, vanligen eger rum i afseende å beräkningen af statsverkets inkomster, denna gång varit synnerligt mild. Jag kan icke tyda detta annorlunda än såsom ett bevis att lyckliga förhållanden för närvarande råda här i landet. Den omständighet nemligen, att man icke nu fäster så synnerligt vikt derpå huruvida uppgifna särskilda statsinkomster verkligen komma att lemna de för dem upptagna summor, utgör ju ett intyg om den trygghet man känner att, antingen de särskilda beräkningarne må hålla streck eller icke, det hela dock alltid skall gå väl ihop.

Hvad beträffar den speciela anmärkning, som framställdes af en talare i afseende å beräkningen af *Telegrafverkets* inkomster, att densamma blifvit gjord något godtyckligt, och den framställda frågan, på hvad grund denna beräkning hvilar, får jag svara, att densamma är uppgjord med stöd af *erfarenheten*. Huruvida åter denna erfarenhet bör vid beräkningar för framtiden anses fullt tillförlitlig, kan i dylikt fall, som det ifrågavarande, icke kontrolleras på annat sätt än derigenom att man undersöker, hvilka orsakerna till stegringen äro och i hvad mån man kan anse, att dessa äro ständiga. Så gör man vid många inkomsttitlar, men jag vill hemställa till den ärade talaren och be Kammaren betänka, hvilka svårigheter, som skulle uppstå, om man noga ville utreda orsakerna till den ökade telegraferingen och hvarifrån det kommer, att konjunkturerna i detta fall äro så olika. En sådan utredning är till den grad försvårad genom telegrafverkets egen beskaffenhet och den hemlighet, som hvilar öfver innehållet af alla telegram, att man icke kan uppgifva annat än

allmänna orsaker, såsom den ökade industrien och ökad vana att begagna de fördelar, som ett hastigt meddelande kunna bibringa. Att gå in i en undersökning, der man kommer från orsak till verkan, torde här vara ytterligt vanskligt, och därför är man snart sagdt tvungen att, på sätt i detta fall skett, stödja sig endast på de summariska resultat, som lemnas af erfarenheten, och, då de visa att stegring uppstått, antaga, att den skall fortfara. I afseende på detta antagande har särskildt blifvit satt i tvifvel, om man icke borde anse den synnerligen gynsamma konjunktur, som varit anledningen till den större telegraferingen, hafva varit abnorm, och talaren förmenade därför att den procentberäkning, som här skett, icke bort grunda sig på det sista årets resultat, utan på något som han kallade det *normala*. Jag hemställer till den ärade talaren, huru man skall kunna taga reda på detta *normala*. då man, såsom jag nyss visade, icke kan gå in i en närmare undersökning. Jag tror, att icke något sådant finnes, utan att man måste begagna erfarenheten år efter år och, då denna utvisar en hastigt fortgående stegring, anse det sista årets resultat såsom ett minimum. Orsaken är den att, äfven om konjunkturen kan mer eller mindre medverka till den ökade telegraferingen, en jemn och ständig stegring i telegrafinkomsterna dock alltid måste uppstå i följd af den ständigt fortgående industriela utvecklingen (nya fabriker o. d.). Denna stegring fortgår oafsedt konjunkturerna, ty äfven om dessa försämras, om resultatet icke blifva lika lysande allt framgent, kan dock ej den stora industrien frångå den häfd, som uppstått, afsäga sig den hastighet vid affärens afslutande den en gång lärt. En speciel orsak till antagandet af tillväxt i telegraferingen finnes äfven deri, att telegram från Ryssland och Finland, hvilka befordras af det stora nordiska telegraf-bolaget, bland annat med en kabel öfver Grisslehamn, tagit en sådan tillväxt, att detta bolag, för att utan uppehåll kunna befordra dem till England och Frankrike, kommer att nedlägga en kabel från Göteborg till Skagens norra udde för att derifrån fortsättas dels med underhafskabel direkte till England och dels öfver land till Fredericia samt från sistnämnda ställe till vestkusten af Danmark och vidare under hafvet till Frankrike. En följd häraf skall blifva, icke allenast att svenska telegram komma att ökas genom den direkta förbindelsen med utlandet, utan äfven att vi skola få en stor telegrafering transito från och till Ryssland, hvilket skall medföra ökade inkomster för svenska telegrafverket.

Den nästa anmärkningen gällde beräkningen af *hvitbetsockertillverkningsafgiften*, emot hvilken ett anslag till kontrollomkostnader är uppfördt på sjunde hufvudtiteln. I förbigående får jag nämna, att man, för att åtminstone i ett fall förkorta denna, på sätt talaren anmärkte, nog långa benämning, kallat detta, med kontrollen å bränvinsförfattningarnes tillämpning sammanförda, anslag "*kontroll och tillverkningsafgifter*". Anmärkningen innefattade, att beräkningen vore för låg, då man visste, att många fabriker för närvarande äro under anläggning och år 1874 skola vara i gång. Detta är visserligen riktigt; men det finnes för beräkning af tillverkningens storlek vid fabriker, som ännu icke kommit i gång, icke några kända, ännu mindre

några undersökta och säkra fakta att gå efter, och derföre har, vid beräkningen af denna afgift, denna faktor icke blifvit medtagen. Jag tror icke någon olägenhet heraf skall uppstå, enär det i allmänhet är riktigare att beräkna beloppet af statsverkets inkomster något mindre, än hvad det sedermera möjligen skall kunna visa sig blifva, och denna försigtighet är för öfrigt nästan nödvändig, sedan vi, såsom det väl icke kan vara Riksdagen obekant, är ifrån är lefva på så kallade öfverskott, så att, om dessa genom högre beräkningar af inkomsterna plötsligen skulle komma att upphöra, vi skulle befinna oss i bekymmer, hvarifrån vi skulle taga nödiga tillgångar till allmänna arbeten och så kallade extra ordinarie anslag. Det är derföre nödvändigt att icke beräkna för högt utan hafva en tanke på att något öfverskott måste finnas, för att man skall kunna sköta statsregieringen så, som sig bör.

I slutet af den Kongl. propositionen (sid. 62) har blifvit föreslaget, det "Riksdagen må bemyndiga fullmäktige i Riksgälds-kontoret att genom försäljning af obligationer upplåna de belopp, som för utförande af statens jernvägsbyggnader och anskaffande af förlig jernvägs-materiel erfordras utöfver förenämnda tillgångar". Man har begärt upplysning angående hvad som förstås med dessa "förenämnda" tillgångar. Af hvad som förekommer litet längre upp på samma sida synes att härmed förstås Riksgälds-kontorets tillgångar, och der angifves äfven hvilka dessa tillgångar äro. Det är ytterligare förklaradt, hvarpå möjligen den ärade talaren icke gifvit akt. å sidan 78 i bilagan n:o 6 till den Kongl. propositionen till hvilken summa upplåningen för året kan uppgå, då det står: "Om upplåningen för året bestämmes till beloppet af anslagen till statens jernvägsbyggnader och materiel, R:dr 7,250,000, samt Riksdagen för anskaffande af återstoden, R:dr 2,699,965: 69, vill åtaga sig en allmän bevillning för år 1874 till vanligt belopp, skulle således Riksgälds-kontorets behof blifva fyllda utan upptagande af lån för tillhandahållande af de två millioner riksdaler, hvilka under år 1874 skola utgå af de vid 1871 års riksdag beviljade medel till låneunderstöd för enskilda jernvägsanläggningar, och utan användning för bestridande af statsverkets utgifter utaf Riksbankens vinst för år 1872, som af fullmäktige uppgifves antagligen utgöra fullt 1,500,000 R:dr". Den ärade talare, som till mig ställde förenämnda fråga, tycktes vilja hafva klart och tydligt bestämdt, huru stor denna upplåning skall blifva, och jag skulle vara glad, om jag kunde gifva honom en bestämd upplysning i detta afseende; men förslaget i sig sjelft, att icke upplåning skall göras utöfver hvad tillgångarne lemna medel till, förefaller mig tydligt hafva angifvit, att — hvarifrån än tillgångarna komma — upplåning icke må göras öfver behovet, att således till fyllande af statens behof skola användas i första rummet de tillgångar och öfverskott, som uppstå och först der efter lån, eller med ett ord att Riksgälds-kontoret icke skall upplåna mer än hvad behovet verkligen kräfver. Riksgälds-kontoret har ock under det sista året iakttagit detta och genom en sådan hushållning i väsendtlig mån bidragit till det gynsamma tillstånd, som nu förefinnes.

Den siste talaren yttrade några ord i afseende på *sjetta huf-*

rudtitela, som det visserligen icke tillhör mig att besvara; men då jag deltagit i handläggningen af den dithörande frågan om jernvägsbyggnader, samt vederbörande Departements-chef ej är tillstades, kan jag icke tyst gå förbi den regel, som af talaren angafs beträffande ett nu begärdt anslag till dylika ändamål. Denna regel var, så vidt jag rätt kunde fatta talaren, att icke några anslag till undersökningar för nya jernvägar skulle meddelas utan att plan för sjelfva arbetets utförande redan vore uppgjord. Jag tror, att talarens yttrande var sådant. Så vidt jag kan fatta, är det ifrågavarande anslaget begärdt för att möjliggöra en begäran om det större anslaget till sjelfva arbetet å de norrländska jernvägarne. Derföre att man icke kan begära det större anslaget, bör man väl icke underlåta att vidtaga de undersökningar och förberedande åtgärder, som kunna ske.

Denne arade talare klandrade att icke något blifvit åtgjordt för *förenkling af embetsverkens organisation*. Detta är en kort benämning för en stor fråga, som länge sysselsatt och fortfarande sysselsätter både Riksdagen och Regeringen. Då man söker att, så vidt möjligt är, sätta sig in i dithörande frågor, måste man snart komma till den erfarenhet, att alla särskilda i den så kort betecknade frågan ingående förslag, hvart för sig, fordra en sådan genomarbetning och så stor omsigt, att jag åtminstone icke tror det vara möjligt för Kongl. Maj:t att ännu inom närmaste framtiden framlägga för Riksdagen någon helgjuten mera genomgripande proposition om förenkling af embetsverkens organisation. Det är med detta som med de stora lagförbättringarne, hvilka omfatta hela lagen, att de först kunna ske, då en mängd enskilda ändringar blifvit genomförda; det är för många särskilda hvar för sig ganska omfattande, olika organisationsfrågor, som derunder inbegripas, för att det hela skall kunna genomföras på en gång, utan ärendet måste, för att något resultat skall vinnas, tagas stycke för stycke.

En anmärkning, som med afseende på förenämnda organisation af talaren gjordes och som direkt rör mitt departement, angick *Statskontoret*. Den ledighet i presidents-embetet, som der nu finnes, har haft åtskilliga skäl; men visserligen icke det, som här blifvit anfördt, eller att det skulle vara för att icke fästa uppmärksamheten på hvem som skall blifva president. Jag har icke kunnat fatta detta motiv; ty om och när president i Statskontoret engång kan blifva tillsatt, skall det väl icke väcka mindre uppmärksamhet, dertföre att embetet länge står ledigt. Mig förefaller det, att raka motsatsen skulle inträffa; men jag lemnar detta derhän, då det icke har med saken att göra. I afseende å Statskontoret vill jag åter nämna, att det der, mer än i något annat verk, fordras stora förberedelser för att man skall komma till ett önskvärdt resultat, och hvilka förändringar som än må komma att ske der, torde dock i första rummet, innan man omorganiserar Statskontoret, böra bestämmas, hvilka dess göromål skola vara. Jag tror, att man icke kan vara blind för att i det fallet ett och annat nu skett och att detta visar, att man är sysselsatt med denna sak. Vid sista riksdagen indrogs Statskontorets spanmålsrörelse, hvarigenom Statskontoret blef frött från magasinsgöromålen i landsorten. Till följd häraf har för kort tid sedan Statskontorets

återstående befattning med kronans magasins- och bagerirörelse i Stockholm blifvit öfverflyttad till Arméförvaltningen. Nio fonder hafva åter blifvit öfverflyttade från Arméförvaltningen till Statskontoret för att hädanefter af sistnämnda embetsverk förvaltas, och nämnde myndigheter hafva nu fått i uppdrag att gemensamt yttra sig, huruvida icke de 2 återstående fonder, hvilkas förvaltning ännu är anförtrodd åt Arméförvaltningen, skulle kunna på enahanda sätt öfverflyttas. Vidare har kronans kopparvåg i Falun blifvit indragen, såsom synes af protokollet vid sjunde hufvudtiteln. Dessa äro åtgärder, som af Regeringen kunnat vidtagas för att reglera Statskontorets egenskap att vara ett statens penningeverk. En annan och icke mindre vigtig åtgärd är af den Kongl. propositionen synlig, och går i samma riktning, nemligen att *all* skatteuppbörd, som sker genom de olika ränterierna, skall redovisas till Statskontoret och icke, såsom nu, till en väsendtlig del till Riksgälds-kontoret. Kongl. Maj:t har icke kunnat göra något fullständigt förslag i detta afseende, emedan det behöfver utredning från Riksdagens sida. Fullmäktige i Riksgälds-kontoret hafva emellertid sagt sig om fördelarne och olägenheterna af ett sådant förslag i sakens närvarande skick icke vara i tillfälle yttra sig. Kongl. Maj:t har derföre till Riksdagen öfverlemnadt frägans vidare utredning. Andamålet med detta förslag är icke blott att hos Statskontoret förena all uppbörd, utan det står i följd af uppbördens gemenskap med redovisningen vid de olika ränterierna i nära samband med ifrågasatta förändringar i bokföringen, och kan derigenom möjliggöra hvad af talaren här blifvit framhållet såsom önskvärdt, ett hastigare bokslut. Det är klart att, så länge landtränterierna skola hafva uppbörd och redovisning för olika verk, måste de vara i kameralt hänseende alldeles själfständiga embetsverk, hvilka uppgöra sina räkenskaper såsom hufvudverk för sig; men så länge detta skall ske, kan icke bokföringen påskyndas. Först skola ränteriernas räkenskaper vara afslutade, och när de komma till Statskontoret, måste detta embetsverk vidtaga ett helt och hållet nytt arbete, hvartill ingen grund kunnat förut läggas, nemligen ett omslut af dessa från 24 särskilda ränterier kommande räkenskaper, och på detta sätt måste en dyrbar tid gå förlorad. Det är icke möjligt att väsendtligt påskynda statens bokslut under andra vilkor, än att ränterierna tid efter tid afgifva kassaberättelser och all bokföring sker i Statskontoret. Detta är den enda utväg, hvarigenom man kan slippa att i Statskontoret göra en betydlig omarbetning af ett arbete, som i ränterierna redan skett förut, och det enda sätt att under årets lopp hinna med större delen af bokföringen. Förändringar i denna hafva länge sedan blifvit begärda och, då jag ansåg enda rätta sättet att utreda behofvet af dem och huru de lämpligast skulle göras, vara att själf i arbetet deltaga, samt vid mitt embetstillträde ett verk fans, hvars räkenskaper, i följd af statsrevisorernes emot dem gjorda anmärkningar, ansågos mycket intrasslade och mest i behof af en omarbetning, nemligen *Förvaltningen af sjöärendena*, samt jemväl åtskilliga förslag dertill blifvit gjorda, som dock icke varit tillfredsställande, så uppgjordes i Finans-departementet fullständig bok för

förvaltningen, som för granskning lemnades åt nämnde verk, och sedan detsamma dervid gjort sina anmärkningar, öfverlemnades ärendet till Statskontoret, som åter remitterat detsamma, för undergående af en fullständig granskning, till riksbokslutskontoret. Först efter det dessa många förberedelser blifvit gjorda kan man begära ett påskyndande af bokslutet, hvarom emedlertid med anledning af Riksdagens skrifvelse derom vid 1871 års riksdag en promemoria i Finansdepartementet blifvit utarbetad och lemnad till granskning af Statskontoret och Kammarrätten. Af dessa upplysningar torde talaren finna, att hvad han påyrkat är under utarbetning, men Kammaren och han lära ock inse, att allt icke kan ske på en gång, utan tariffvar sin tid, och att ju mer invecklad saken är och ju större förändringar skola ske, desto mera tid åtgår.

Det yttrande talaren haft i anledning af hvad som tilldragit sig vid en bolagsstämma, vill jag icke besvara. Är det så att han anser, att hvad som skett varit af den natur, att på mig, som vid tillfället blef nämnd, hvilat en sådan skugga, att det kan sättas i fråga, om Statsrådets öfriga ledamöter böra samarbeta med en sådan person, vet han mycket väl, huru anmärkningar, åsyftande ett rådgifvarens aflägsnande, skola göras, men att det icke kan ske under debatten om en annan fråga.

Herr Statsrådet Wennerberg: Under den diskussion, som här egt rum rörande den Kongl. propositionen, hafva äfven tvänne anmärkningar blifvit framställda i afseende å den åttonde hufvudtiteln.

Den första anmärkningen riktades mot den utväg, som i den Kongl. propositionen blifvit vald för att tillgodose universitetens behof af ytterligare emeritilöner, i hvilket afseende Kongl. Maj:t begärt att för hvartdera universitetet två nya sådana löner måtte anvisas. Jag tillåter mig härvid erinra, hurusom Kanslers-embetet för rikets båda universitet i sitt till Kongl. Maj:t uti ärendet afgifna memorial framställt två alternativa förslag. Enligt det första af dessa alternativ skulle å allmänna indragningsstaten öfverföras vissa akademiska lärare och tjenstemän, som hunnit den ålder, att de kunde förutsättas oundgängligen behöfva ständig tjenstledighet eller som efter uppnådda 65 lefnadsår gjort ansökan om afsked. Kongl. Maj:t har emedlertid, på skäl, som finnas i propositionen anförda, ej funnit detta förslag kunna antagas. Den talare, som här framställde denna anmärkning, godkände äfven, om jag ej misstager mig, dessa skäl; men han antydde, att, då Kongl. Maj:t ej funnit för godt att antaga detta första alternativ, hvarigenom en stor brist till förmån för universitetet säkrast skulle blifvit afhulpen, Kongl. Maj:t hade synts honom böra genom Kanslers-embetet inhenta upplysningar rörande det dernäst lämpligaste sättet att gå till väga. Jag får häremot invända, att Kongl. Maj:t ansett sig ej hafva funnit någon anledning att vidtaga en sådan åtgärd, enär i Kanslers-embetets alternativa förslag just den utväg för frågans lösning som antagligen stått den bästa närmast, synts föreligga. I detta andra alternativ har Kanslers-embetet föreslagit, att två nya emeritilöner skulle uppföras vid hvartdera universitetet

för professorer, och det är i öfverensstämmelse härmed Kongl. Maj:t aflåtit sitt förslag till Riksdagen, hvarvid dock Kongl. Maj:t i det hänseendet gjort en inskränkning i Kanslers-embetets förslag, att lönerna åskats för beredande af pensioner åt de vid universiteten *nu* anställda ordinarie professorer, hvilka *för närvarande* äro berättigade till emeritilön. Orsaken till denna inskränkning ligger i den omständighet, som redan blifvit berörd af den ärade talaren och som äfven i den Kongl. propositionen finnes framhållen, att ett exceptionellt förhållande för närvarande är rådande vid universiteten, derutinnan att ett högst ovanligt antal af professorer dels nått dels ock vida öfverstigit den åldersgräns, som borde berättiga dem till emeritilöner. Det torde ej heller vara oberättigadt att förutsätta, att, om några nya behof i detta hänseende skulle inträffa, hvilka göra de redan befintliga och nu af Kongl. Maj:t, i öfverensstämmelse med Kanslers-embetets förslag, åskade emeritilöner ännu mer otillräckliga. Riksdagen då, likasom jag hoppas att den nu skall finna lämpligt att lemna bifall till Kongl. Maj:ts framställning, skall behjerta äfven den. Särskildt ber jag härvid få fästa uppmärksamheten derpå, att en minskning i behöfvat af emeritilöner kommer att ega rum, derigenom att på grund af den stat, som Kongl. Maj:t i slutet af December månad sistlidne år fastställt för Upsala universitet, två emeritilöner der komma att utgå af dess egna medel. Med dessa och de förutvarande emeritilönerna samt de nu ifrågavarande skulle, för den händelse Riksdagen bifaller Kongl. Maj:ts förslag, sådana löner kunna beredas åt 14 professorer. Hvad angår den anmärkning, som, vid tal om universiteten, riktades mot dervarande förhållanden i det afseendet, att universitets tjänstemän så ofta kallades från sin egentliga verksamhet, för att fylla andra uppdrag inom samhället, hvilket måste menligt inverka på undervisningen, så, ehuru jag fullkomligt delar den åsigt, som ligger till grund för denna anmärkning, anser jag mig likväl här kunna förbigå densamma, då denna olägenhet svårigen torde kunna afhjelpas genom ökande af emeritilönernas antal.

Den andra anmärkningen gällde hela det öfriga undervisningsväsendet i vårt land, och den talare, som framställde densamma, trodde sig kunna påstå, att missnöje var rådande såväl hvad folkundervisningen som elementarundervisningen anginge. Hvad den förra beträffar, anser jag talarens påstående ej vara riktigt. Jag är förvissad att ej blott den åsigten allmänt gjort sig gällande, att folkundervisningen gått och fortfarande går framåt, utan ock att samma åsigt är grundad på fullt giltiga skäl. Det har på de sednare tiderna ej gått något år förbi, utan att väsendtliga åtgärder till folkundervisningens befrämjande vidtagits, och jag tviflar på att någon af dessa åtgärder med skäl kan anses innebära ett tillbakagående. Hvad deremot elementarundervisningen angår, så är det känt, att det sätt, hvarpå den hittills varit anordnad, varit föremål för många klagomål; klagomål, hvilka jag ej kan neka synts mig vara till en stor del befogade. Riksdagen har ock uttalat sin åsigt i frågan samt i underdånig skrivelse till Kongl. Maj:t, med angifvande af densamma, begärt, det måtte genom tillsättandet af en komité utaf sakkunniga män åvägbringas en utredning i ärendet och nådig fram-

ställning göras rörande de förändringar i undervisningsväsendet som vore att vidtaga. En sådan komité har, såsom bekant, varit tillsatt, och jag tviflar, att någon, som tagit kännedom om dess betänkande. — åsigtterna i principiellt afseende må vara huru olika som helst — skall vägra att gifva komitéen det erkännande, att densamma inom en ovanligt kort tid och på ett synnerligen förtjenstfullt sätt utredt de viktiga och mångartade förhållanden, som röra elementarundervisningen och läroverkens organisation. Hvar och en, som vill sätta sig in i denna fråga, har i komitéens betänkande ett verkligt lexikon. Der finnas sanlade omfattande uppgifter i statistiskt och historiskt afseende, och i såväl sjelfva betänkandet som de dervid fogade reservationer äro framlagda noggranna utredningar rörande de olika principer, hvilka kunna läggas till grund för elementarundervisningens ordnande. Och om jag ej kan i allt gilla de grundåsigter, som inom komitéen gjort sig gällande, kan jag därför dock ej underlåta att tillbörligen uppskatta det rikhaltiga och grundliga arbete den lemnat. Det förvånar mig, att den ärade talaren kunnat påstå att, sedan komitéen afslutat sitt arbete, Departements-chefen ingenting i ärendet åtgjort. Betänkandet inkom till Departementet i slutet af Juli månad förlidet år och, för att ej onödigt fördröja tryckningen af detta stora arbete, tog sig Departements-chefen endast åtta dagar för att genomläsa detsamma och sätta sig in i dess hufvudgrunder. Tryckningen af detsamma fortgick sedermera med en skyndsamhet, som, med afseende å betänkandets omfattning och den stora mängd tabeller, som åtföljde detsamma, ej torde haiva lemnat något örrigt att önska, för att det i god tid skulle kunna utdelas till Riksdagens ledamöter. Det synes ändtligen af föreliggande Kongl. proposition, att Kongl. Maj:t under den 3 innevarande månad, med godkännande af grunderna för ett af Departements-chefen i underdånighet framlagdt förslag till förändrad anordning i vissa delar af rikets elementarläroverk, täckts besluta att nådig framställning i ämnet skulle till Riksdagen aflåtas. Denna framställning kommer, så fört som tryckningen af densamma det tillåter, att till Riksdagen öfverlemnas, och jag vågar hysa den förhoppning, att denna proposition skall desto heldre vinna Riksdagens bifall, som Kongl. Maj:t efter mitt förmenande i alla afseenden behjertat och sökt gå till mötes de i Riksdagens skrifvelse uttryckta önsknningar.

Herr Bergstedt: Den diskussion, som hittills egt rum, har rört sig omkring hvad som *finnes* i den Kongl. propositionen; jag tillåter mig nu, för omväxlings skull, yttra några ord om något, som *ej finnes* der, men som jag hoppas ej skall anses vara ovärdigt att påkalla Kammarrens uppmärksamhet, emedan det står i närmaste samband med ett af våra viktigaste intressen.

Såsom de ledamöter, hvilka förlidet år deltog i Kammarrens förhandlingar, måhända erinra sig, väcktes då enskild motion om beviljande af anslag för tillbyggnad och uppvärmning af biblioteksbyggnaden i Upsala. Motionen afstyrktes väl af Stats-Utskottet, men förslaget upptogs här i Kammarren under öfverläggning, hvarvid yrkande framställdes

framställdes om aflåtande af en skrivelse till Kongl. Maj:t derom, att Han måtte taga frågan under öfvervägande och till nästkommande riksdag göra framställning i ämnet. Förslaget om en sådan underdånig skrivelse understöddes af universitetens förre och nuvarande kansler och dessutom af ett stort antal utaf Kammarens öfrige ledamöter, men anspråken på dess aflåtande gäfvo vika, då Chefen för Ekklesiastik-departementet ansåg en skrivelse i denna särskilda fråga ej önskvärd och dervid lemnade Kammaren förhoppning, att Kongl. Maj:t till innevarande riksdag skulle aflåta nådig proposition i ämnet. Det var naturligt, att Kongl. Maj:ts regering ej kunde göra ett sådant förslag utan ganska vidlyftiga undersökningar. Dessa hafva också skett; men, till olycka för frågan, har resultatet af dessa undersökningar ingått till det akademiska konsistoriet, jag kan ej säga i elfte timman, utan i sista qvarten på den tolfte; och särskildt har en omständighet tillkommit, som ej står inom omfånget af Kongl. Maj:ts myndighet att förebygga, nemligen att inom den akademiska senaten uppstått några högtflygande idéer om en storartad byggnad med festivitetslokaler och dylikt.

Jag tror emellertid, att det är mycket angeläget, att den högsta myndigheten — utan att fästa för mycket afseende på de olika åsikter, som i detta afseende hos en underordnad myndighet kunna göra sig gällande — framför allt behjertar det verkligt förefintliga behövet, och jag tviflar ej, att en sådan afsigt hos Regeringen finnes, och att saken skall komma till rätta, men jag beklagar, att denna Riksdag, som har så många millioner att disponera, icke, då uppmärksamheten är väckt på saken, synes få tillfälle att bevilja en liten summa till fyllande af ett stort behof.

Jag yttrar detta ej till följd af rätthafveri eller af önskan att gifva uttryck åt något missnöje öfver att en till hälften utställd vaxel icke blifvit honorerad, utan på det att man ej må glömma, att ett dylikt behof förefunnits och på det att intresset för saken måtte blifva uppträskadt; och jag blott önskar att, då ärendet en gång kommer före till behandling, de vackra konjunkturerna för statsverket måtte fortfara, så att Riksdagen äfven deri må finna ett stöd för att, genom anvisande af den behöfliga summan, undanröjda de befintliga bristfälligheterna i afseende å denna institution, hvilka äro så väl kända och erkända, att de ej behöfva vidare utvecklas.

Friherre af Ugglas: Under den korta tid, Kongl. Maj:ts proposition varit tillgänglig, har naturligtvis någon fullt genomförd granskning af densamma ej kunnat ega rum, men, så vidt jag funnit, synes mig mot de i propositionen framställda beräkningar ej något synnerligen väsendtligt vara att anmärka. Och hvad särskildt utgiftsposterna angå, synas de mig i allmänhet motiveras af verkligt framstående behof. Jag har alltså ej att framställa några anmärkningar af betydande vikt, då jag nu vid detta tillfälle i korthet yttrar mig angående den Kongl. propositionen, under förbehåll, att, då der förekommande frågor sedermera blifva föremål för behandling och afgörande, egna dem en noggrannare pröfning.

Jag skulle ej heller vid detta tillfälle begärt ordet, om jag icke af Chefens för Finans-departementet gemäle på några af Grefve Henning Hamilton framställda anmärkningar, funnit desamma, enligt min uppfattning, icke hafva blifvit fullt nöjaktigt besvarade. Den första anmärkning, som af Grefve Hamilton gjordes, afsåg beräkningen af telegrafmedlen. Dervid anmärkte Herr Grefven, att denna beräkning syntes vara något godtycklig; och jag kan ej annat än, i likhet med honom, finna, att densamma icke hvilat på någon fullt hållbar grund. Departements-chefen yttrade sig anse det sista årets inkomster för telegrafverket böra betraktas såsom normala. Jag tror ej detta, utan tvertom, att det sista året varit så exceptionellt, att man ej bör utgå från det då uppkomna resultatet, såsom varande normalt, och till den inkomstsomma, som då förete sig, lägga den procentförhöjning, som Departements-chefen gjort. Jag anser, att man vid beräkningen af denna inkomsttitel bort stanna vid förhållandena, sådana de visat sig hafva varit under sistförflutna året, och för 1874 antagit den till en summa af 960,000 R:dr. Eget nog, öfverensstämmer detta belopp i det närmaste med det, som uppstår, om man antager det normala förhållandet i afseende å telegrafverkets inkomster förefinnas uti en medelsiffra af inkomsterna för de tre nästföregående år, för hvilka räkenskaper äro afslutade, och till den sålunda funna siffran lägger den procentförhöjning Telegrafstyrelsen antagit. Går man så till väga och utgår från dessa tre år, nemligen 1869, 1870, 1871, erhåller man först den siffra, som Statskontoret beräknat, eller 783,000 R:dr, och lägges dertill en förhöjning under tre år med 8 proc., så kommer jag ganska nära den summa af 960,000 R:dr, som jag, för min del, anser vara den rätta. Departements-chefen frågade, hvartill det skulle gagna att i afseende å denna siffra vidtaga ändring. Jag erkänner, att det för närvarande ej gagnar till mycket, då hela inkomsten är ställd till Kongl. Maj:ts disposition, för att dermed bestrida utgifterna. Men sedan Kongl. Maj:t sjelf till Riksdagen öfverlemnadt att bestämma om telegrafverkets stat, kan den tidpunkt ej vara långt aflägsen, då i afseende å inkomsten af telegraferna måste tillämpas samma grundsats, som i afseende å jernvägstrafikmedlen, eller att öfverskotten komma statsverket till godo; och vid detta förhållande torde man lätt finna, att det ej saknar all vigt, om inkomsten beräknas mer eller mindre riktigt.

Enahanda anmärkning, som i afseende å telegrafmedlen, skulle jag vilja framställa mot beräkningen af jernvägstrafikmedlen, eller att de beräknats väl högt. Dessa har Kongl. Maj:t ansett böra komma att uppgå till 9,500,000 R:dr, ehuru den högsta, hittills kända inkomst, den under förlidet år — under då rådande exceptionellt lyckliga förhållanden — utgjorde endast 9,170,000 R:dr. Visserligen har Trafikstyrelsen under de föregående åren på ett särdeles förtjenstfullt sätt lyckats ställa horoskopet för framtiden i afseende å inkomsterna, men, det oaktadt, tror jag, att man bör gå till väga med en viss försigtighet och att man mindre sannolikt gör sig skyldig till ett misstag, om man håller sig till ett gifvet och känt faktum vid inkomstberäkningen för dessa industriella anläggningar, än om man bygger sin

kalkyl på antaganden, för hvilka man ej har någon bestämd erfarenhet att åberopa.

Då jag nu har ordet anhåller jag att få tillägga, att jag är Chefen för Finans-departementet tacksam för det förslag han framställt i afseende å öfverflyttande till Statskontoret från Riksgälds-kontoret af uppbörden och redovisningen för kortstämpplingsafgiften, skatterätts- och ekeskogsmedlen samt observationsmedlen. Jag tror detta vara ett steg i rätt riktning, för att åstadkomma enkelhet och reda i förvaltningen, men jag tillåter mig dervid att framställa den frågan, hvarföre ej i afseende å den allmänna bevillningen denna regel äfven blifvit följd, utan Departements-chefen föreslagit, att allmänna bevillningen väl skall ingå till Statskontoret, men ej upptagas der såsom statsinkomst, utan öfverlemnas till Riksgälds-kontoret för att der bokföras? Genom ett sådant förfarings sätt blir i afseende å denna inkomsttitel ej samma reda och enkelhet vunnin, som om den behandlades lika med de öfriga inkomsterna.

Utän att vilja yttra mig om lämpligheten af att till Statskontoret öfverföra de särskilda anslagen till väganläggningar, vägförbättringar, kanalarbeten m. m., förefaller det mig emellertid, som om det olika sättet för behandling af anslag och lån, som Departements-chefen föreslagit, ej vore så särdeles lämpligt. Antingen borde väl Riksgälds-kontoret behålla bådadera eller ock bådadera lemnas till Statskontoret, ty mig förefaller det, som om det vore lämpligast, att — om för ett och samma företag genom ett och samma kungäbref äro anvisade medel, dels såsom lån och dels såsom anslag — ett dylikt ärende behandlades af samma förvaltande verk.

Jag har en ytterligare anmärkning att framställa, och ehuru väl jag ingalunda gör mig några förhoppningar att få den äsigt, som ligger till grund för densamma, godkänd, då den äsyftar en förhöjning i ett af Kongl. Maj:t begärdt anslag, nemligen det för jordeboksarbetet äskade, tillåter jag mig dock att uttala densamma. Uti den Kongl. propositionen finner man, att Kammar-kollegium begärt, att Kongl. Maj:t måtte af Riksdagen för nämnda ändamål äska enahanda belopp, som för innevarande år är beviljadt, eller 15,000 R:dr. Af det den Kongl. propositionen bilagda statsråds-protokoll inhemtas, att Departements-chefen, hufvudsakligen på grund af en inom Kollegium förefallen öfverläggning, för hvilken dock ingen närmare redogörelse lemnas, ansett sig ej kunna tillstyrka högre anslags beviljande än 10,500 R:dr, af den anledning, att de nu påräkneliga arbetskräfterna inom Kollegium icke skulle lemna tillfälle till ett ändamålsenligt användande af större årsbelopp. Jag skulle beklaga, om inom Kollegium saknas krafter för ett skyndsamt fullbordande af ifrågavarande viktiga arbete; jag har dock svårt att föreställa mig möjligheten af ett sådant förhållande och finner i allt fall anledning att yrka en förhöjning i detta anslag, enär, derigenom att granskningen af de förteckningar, efter hvilka de årliga ersättningarne för ränta och tiondeanslag böra af Kronan betalas, blifvit ålagd jordebokskontoret, en ytterligare tillökning i dess arbete uppkommit. Att under sådana förhållanden minska anslaget synes mig vara orätt.

Grefve Hamilton framställde till Departements-chefen vidare den frågan, hvilka de tillgångar voro, som borde till Riksgälds-kontoret öfverlemnas och hvarmed upplåningen skulle kunna minskas. För min del har jag ej funnit någon otydlighet i Kongl. Maj:ts proposition i denna del, ehuru jag erkänner att Chefens för Finans-departementet svar ej föreföll mig vara fullt tydligt och öfverensstämmande med den uppfattning, jag haft af den Kongl. propositionen. I Departements-chefens yttrande till statsråds-protokollet förekommer nemligen att, enligt hans åsigt, bör bankovinsten såväl som de öfverskott af fjolårets inkomster, hvilka möjligen kunna utöfver beräkningen uppstå, användas till minskning af statens upplåning. Således är det dessa två tillgångar Departements-chefen anser böra till Riksgälds-kontoret öfverlemnas, nemligen bankovinsten och öfverskottet af fjolårets inkomster. Jag finner sålunda, för min del, ej någon otydlighet i denna del af Kongl. propositionen, ehuru jag tillåter mig att uttala den önskan, att Stats-Utskottet, likasom vid föregående riksdag, behagade fixera den upplåningssumma Riksgälds-kontoret mot obligationer eger upptaga; något som jag anser vara i hög grad önskvärdt.

Jag har i största korthet tillåtit mig dessa erinringar, och anhåller att desamma måtte i protokollet intagas, för att åtfölja propositionen till Stats-Utskottet.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern Adlercreutz: Om det vore sannt, såsom en talare i min närhet tyckes antaga, att allt kan erhållas för penningar och det nästan ögonblickligen, om man således lika lätt, som man genom en ringa tillökning i anslaget för vaktmästarne uti Högsta domstolen bereder dem tillfälle att behörigen klädda och födda lättare sköta sina enkla sysslor, skulle kunna, genom ökad anslag åt Högsta domstolens ledamöter, framkalla ökade juridiska insigter och större enhet i besluten, då, men också först *då*, skulle jag erkänna mig hafva handlat orätt, som begärt löneförhöjning för vaktmästarne, men ej för ledamöterne. Jag kan dock i denna del ej hysa samma åsigt om penningens makt, som denne ledamot af Kammaren, och det finnes mellan mig och honom, som eljest fäster så mycken vikt vid "sättet", hvarpå allting sker, en ytterligare skiljaktighet, som visar sig bland annat i det sätt, hvarpå han här yttrat sig om de aktade, insigtsfulle och samvetsgranne män, som sitta i Konungens Högsta domstol. Undantagsvis har jag förut sett sådana yttranden i tidningspressen, men jag har aldrig hört dem inom Riksdagen och hoppas att de framdeles må blifva lika sällsynta på det ena som det andra stället.

Med hvad jag nu sagt, vill jag dock ej hafva uttryckt, att den juridiska bildningen i Sverige är sådan den borde vara, utan erkänner att den behöfver höjas, och önskar att så måtte ske, men härvid ställer jag i första rummet mina anspråk på universiteten; hvarjemte jag i förbigående vill nämna att jag, i motsats till en annan talare, ej anser det lända dessa till men, utan snarare tvärtom, om en eller annan gång deras lärare användas på andra framstående platser inom samhället.

I afseende på den under Justitie-departementet stående Lagbyrån, har den mening här blifvit framställd, att anslaget fortfarande utgående skulle göras beroende af den omständighet, huruvida från Lagbyrån genom Justitie-statsministern till Riksdagen framkomme några lagförslag. Det är ej obekant, att Lagbyrån började sitt arbete under förlidet år, och att redan under sista riksdagen förslag till häradsrätternas omorganisation framlades och antogs. Jag hoppas att äfven vid denna riksdag kunna från byrån framlägga förslag till några lagförbättringar. Hvad åter utsökningslagen angår, så är förhållandet det, att uti Lagbyrån finnas till behandling åtskilliga andra lagfrågor, hvilkas snara afgörande kanske är af ännu större vikt än utsökningslagens. Hade denna ensam utgjort föremål för Lagbyråns arbete, torde detta arbete säkerligen redan varit färdigt och åtminstone ej erfordrat längre tid än som åtgick dertill för utsökningskomitén, uti hvilken just den talare, som klandrade Lagbyrån, var ledamot. Denna komité arbetade visserligen ej oafbrutet, men den höll också på ett och annat år, och den till och med återupptog arbetet och fortsatte dermed närmare ett helt år, sedan för mig blifvit anmaldt att allt var färdigt. Huruvida anslaget till Lagbyrån bör fortfarande utgå eller ej, öfverlemnar jag lugnt till Riksdagens afgörande. Önskar Riksdagen, att lagarbetet i vårt land skall fortgå, tror jag att institutionen är nödvändig; behovet af ett kollegialt samarbete för lagförbättringar erkändes redan af en föregående Riksdag, och skiljaktigheten i åsigt angick endast frågan, huruvida institutionen skulle stå under Justitie-statsministerns ledning eller intaga en mera fristående ställning. Hvad jag i detta afseende kan säga är, att om arbetet bedrifvits af en sjelfständig lagkomité, ej hade det gått förtare.

Grefve Hamilton. Henning: Hans Excellens Herr Justitie-statsministern yttrade, att han, lika med mig, ansåg den juridiska bildningen väl behöfva värdas och uttryckte dervid den åsigten, att man i detta afseende borde ställa sina anspråk på universiteten. Detta har jag ej bestridt; men jag har sagt, att om universiteten skola kunna uppfylla de anspråk, man har på dem, så är det nödvändigt, att man förser dem med tillräckliga lärarkrafter, ty i annat fall äro anspråken obefogade. Jag har likaledes den lyckan att i allo dela Justitie-statsministerns åsigt derom, att det är långt från att skada universiteten, om deras lärare stundom användas i uppdrag, hvilka ej egentligen tillhöra deras läkarekall. — Denna tanke har icke först i dag hos mig uppstått, utan är redan uttryckt i det memorial angående universitetslärares pensionering, som jag, i egenkap af Kansler för universiteten, ingifvit till Regeringen. Jag har sagt, att jag ej anser det vara olämpligt, att universitetslärare någon gång och för en viss tid användas till andra göromål. De vinna derigenom en ökad erfarenhet i det praktiska lifvet och kunna sedan vid universitetet bättre fruktbar göra sina teoretiska insigter, hvilka under de tillfälliga uppdragen komma det allmänna omedelbart till godo. Om jag här framställt en ogillande mening, har det ej varit mot sjelfva saken, utan mot densammans missbruk, och såsom sådant

måste jag anse, att lärarne till den grad ryckas från universiteten att undervisningen blir lidande eller omöjliggöres. Så måste förhållandet exempelvis blifva inom den juridiska fakulteten i Lund. Denna har 4 professorer och 2 adjunkter, som alla äro behöflige för att bestrida undervisningen. Af professorerne har den ene icke tjänstgjort under flera år och en annan vistas utomlands med åtnjutande af restipendium. Jag tror mig under sådana omständigheter icke utan skäl hafva anmärkt, att ytterligare en adjunkt blifvit borttryckt från tjänstgöringen vid universitetet, der följaktligen halfva antalet lärare måste bestrida undervisning och examinering i ett ämne, som fullständigt tager allas verksamhet i anspråk. synnerligast om de skola hafva någon tid öfrig för egna studier.

Hvad angår frågan om upplåningen i Riksgälds-kontoret, var det mig ej obekant, att i statsrådsprotokollet förekommer det yttrande, att upplåningen, enligt Departements-chefens mening, borde minskas, dels med bankovinsten och dels med de öfverskott af sista årets inkomster, hvilka möjligen kunna uppstå. Detta yttrande förekommer likväl endast i protokollet, men icke i propositionen, der endast en hänvisning till "förenämnda tillgångar" förekommer, och bland de i propositionen upptagna tillgångar är det endast bankovinsten, som här kunde åsyftas. Min fråga gällde derföre huruvida upplåningen skulle minskas både med bankovinsten och blifvande öfverskott eller endast med bankovinsten. Herr chefen för Finans-departementet har nu förklaradt, att upplåningen skulle minskas med de blifvande öfverskotten, och detta kan vara godt och väl. Man har också försökt i Riksgälds-kontoret att ej göra upplåningar i vidsträcktare mån än behovet kräfde för tillfället, men det torde ej vara lämpligt att göra en bestämd föreskrift derom, att upplåningen ej får ske i vidsträcktare mån, än som erfordras till följd af de under året inflytande tillgångar. När man säljer obligationer, kan man nemligen ej så reglera denna försäljning, som en dylik föreskrift skulle fordra. Naturligtvis blir det alltid ett åliggande för Fullmäktige i Riksgäldskontoret att söka så vidt möjligt är reglera försäljningen efter Riksgäldskontorets behof, men jag tror det vara högeligen önskvärdt, att Riksdagen bestämmer den summa, Fullmäktige ega att upplåna, öfverlemnande åt dem att tillse, om ett mindre belopp, till följd af inflytande öfverskott, kan blifva tillräckligt, och att i sådant fall mer eller mindre inskränka sin upplåning.

Herr Wallenberg: Hvad jag tog mig friheten att yttra i afseende på statens tillämnade jernvägsbyggnader, har lyckligtvis blifvit förstådt af Stats-Utskottets herrar ledamöter, och det är tillräckligt.

Hvad jag yttrade om undervisningsväsendet har till en del blifvit missförstådt af Herr Ecklesiastik-ministern, ty jag anförde ingen klagan mot folkskolorna, utan endast emot den felaktiga princip, att staten till en del underhåller folkskolorna, hvarigenom dessa upphöra att vara en vigtig kommunalangelägenhet. Ju mera de närma sig att blifva statsinstitutioner, desto mindre omfattas de med välvilja af kommunernas medlemmar.

Efter det vackra vitsord Herr Ecklesiastik-ministern gifvit skolkomiténs arbete, finner jag att han tagit noga kännedom derom, men det hindrar icke, att han kommer att lemna de framställda förslagen utan afseende. Det kunde icke vara mig bekant, att Herr Ecklesiastik-ministern ämnar icke desto mindre framlägga ett fullständigt eget förslag. Denna underrättelse helsar jag med uppriktig glädje, ty något måste göras för att uppnå nödiga förbättringar.

Hvad beträffar Herr Finans-ministerns yttrande är jag dermed tillfreds men deröfver bedröfvad. Han förklarade, "att hvarken nu eller på ganska lång tid någon förenkling i förvaltningen kan vara att vänta". När nu chefen för Finans-departementet bestämdt angifvit, att förenklingar ej kunna på ganska lång tid vidtagas, så får väl Riksdagen som vanligt vara dermed belåten, men jag kan ej undertrycka min förundran att det skall behövas årtal för att åstadkomma förenkling i förvaltningen. Säsom prof på den verksamhet, som utvecklats, har Herr Finans-ministern bland annat anfört, att "bagerirörelsen blifvit flyttad från Statskontoret till Arméförvaltningen". En sådan reform anser jag lika med att flytta en bok från en hylla till en annan i samma rum. Hade kronobagerirörelsen upphört, då skulle jag gerna medgifva, att det kunnat kallas en förenkling, och jag förmär ej inse omöjligheten att för arméns behof köpa bröd utan att sjelf låta baka detsamma: på samma grund som man för arméns räkning betingar sig musköter tillverkade vid enskilda verkstäder.

Herr Finans-ministern uppgifver, att "nio fonder blifvit flyttade från Arméförvaltningen till Statskontoret". Det är förvaltningen af omkring 3 millioner riksdaler i stående lån! Lika litet borde denna förflyttning, som den omständigheten att nya förslag till räkenskaper för Sjöförvaltningen varit under arbete, hindra åtgärders vidtagande för att komma till bokslut i statens räkenskaper på kortare tid än ett och ett halft år. Men den beskrifning Herr Finans-ministern godhetsfullt lemnat Kammarern upplyser, att, såsom det nu är ställdt, möter det stora svårigheter, då »Landtränteriernas räkenskaper skola i Statskontoret omslutas». Detta bevisar bäst, att ändring är af nöden, såvida vi ej skola anse oss hafva kommit till en öfverstiglig mur.

Herr Finans-ministerns förklaring, att man icke kan veta "om eller när" chefsplatsen i Statskontoret blir tillsatt, visar bäst befogenheten af min antydan, att när en dylik chefsplats en längre tid står obesatt måtte detta betyda, att man är sysselsatt med detta embetsverksomorganisation, såvida ej meningen är att blott hålla en plats ledig att tillgå.

Med anledning af den hänvisning, som Herr Finans-ministern behagat gifva mig till Konstitutions-Utskottet, så torde en hvar finna, att den här saknar tillämpning, ty endast regeringsåtgärder kunna föranleda anmärkning mot någon Konungens rådgifvare hos Konstitutions-Utskottet. Men det förhållande jag vidrört saknade ej sin betydelse, och jag är tillfreds att ej hafva blifvit motsagd.

Hans Excellens Justitie-statsministern har, med anledning af mina uttalade bekymmer deröfver att allt för många Högsta domstolens

domar fällas genom beslut fattade af fyra ledamöter emot tre. beklagat sig öfver det sätt, hvarpå jag yttrat mig om de aktade män som sitta i Konungens Högsta domstol. Hans Excellens söker tyda mitt yttrande såsom ett klander riktadt emot personer, som beklåda ett ansvarsfullt kall. Långt derifrån — jag har beklagat att stora meningsskiljaktigheter alltför ofta visat sig, och att *konsequensen i rättskipningen* saknas. Huruvida detta beror på den juridiska uppfostran, som flera här öppet förklarar vara mindre tillfredsställande, eller på något annat, det är hvad som förtjenar undersökas. Stora institutioner göra sig ej sjelfva, och huruvida de alltid fullt motsvara det med dem afsedda ändamålet, beror äfven på den urskilning hvarmed uppkomna ledigheter kompletteras. Redbarheten hos Högsta domstolens ledamöter är icke af mig ifrågasatt; men deremot har jag tillåtit mig vidröra den omständigheten att meningsskiljaktigheten, om hvad som är rätt, är alltför stor och i ögonen fallande. Finner Herr Justitie-statsministern, att ingenting hvarken kan eller behöfver göras, så komma vi ej längre, men hvad angår sättet att här uttala sina åsikter och oförstaldt framlägga sina betänkligheter i närvaro af Konungens rådgifvare, så får jag säga, att när man gått in på det förändrade representationssättet, som tillåter och påkallar en vaxelverkan emellan representationen och Konungens rådgifvare, så får man äfven taga konsekvenserna af reformen, och *en* af konsekvenserna är: representantens rätt att öppet uttala de bekymmer angående allmänna angelägenheter han kan hysa.

Herr von Koch: Egentligen begärde jag ordet för att anhålla, att, sedan jag närmare genomstuderat Kongl. Maj:ts proposition, få, om jag så aktade nödigt, deröfver afgifva mitt yttrande, men efter den diskussion som nu här förefallit, vill jag ej lemna detta tillfälle obegagnadt att uttala mig angående några frågor, hvilka nu blifvit vidrörda.

Efter hvad nyss här i landet tilldragit sig anser jag för en pligt, likasom vid all begynnelse, att vara hoppfull. Sällan har jag ock vid genomläsandet af en Kongl. proposition erfarit mera nöje än vid den nu förevarande. I vårt *jängräddsväsende* är en reform afsedd, som, efter hvad jag tror, skall lända vårt samhälle till stor nytta i afseende å det viktigaste, dess moraliska förbättring. Angående *generalstabens organisation* framställes ett förslag, som, enligt mitt omdöme och hvad jag af sakkunnige personer hört uppgifvas, är särdeles godt och hvars antagande skall betydligt underlätta vårt landförsvars länge efterlängtrade ordnande. Beträffande *sjövapnet* har Kongl. Maj:it i det nu framlagda förslaget tillmötesgått nationens och Riksdagens länge hysta önskningsar. Med anledning af en af mig högt aktad och särdeles erfaren mans i dag härstädes fällda yttrande, anser jag mig skyldig den förklaring, att äfven jag tillhörde dem, som biföllo skiljandet af sjövapnets två officerskorporer. Jag gjorde det med tvekan, ty bland de sakkunnige rådde stor meningsskiljaktighet; men hvad som bestämde mig var öfvertygelsen, att man då inom Kongl. flottan med, om jag så får säga, förakt såg ned på skärgårdsvapnet och de då nyuppfunna krigsmaskinerna. Jag föreställde mig, att, vid sådant

förhållande, flottans officerare ej skulle kunna med yrkeskärlek, nit och skicklighet sköta det nya vapnet. Sedermera har jag kommit i nära beröring med många flottans officerare och tror, att nu deras förakt för ångan och skärgårdsvapnet försvunnit. Jag ångrar ej mitt förra votum, men anser de förhållanden som föranledde det hafva upphört.

Bland andra frågor som här i dag vidrörts är den angående långsamheten i afseende på *riksboksslutet*. Jag måste instämma i att det är mycket illa, att vi ej fortare få reda på landets affärer, och anser att vi måste antaga ett annat bokföringssätt t. ex. det i England brukliga. Der vet man redan den femte dagen efter hvarje kvartalsmånad, huru landets inkomster och utgifter förhålla sig. Då Engelska parlamentet öfvertog Ostindiens affärer efter det gamla Kompaniet, förundrade parlaments-ledamöterna sig mycket, att man först efter ett par år kunde få noggrann kännedom om den Indiska affärstälningen, och jag tror att man redan åstadkommit nödig rättelse deruti. Här fortsätta vi ännu efter samma slentrian som de gamla Ostindiska direktörerna i "City". Om förenkling i bokföringen hos oss åvägabragtes, skulle ej, såsom nu sker, revisioner och anmärkningar komma först sedan de ansvarige äro aflägsnade från sina platser eller kanske döda.

Ännu en fråga af stor vikt som i dag varit föremål för diskussion är den om den *juridiska bildningens tillstånd* i vårt land, och anmärkningar hafva mot densamma blifvit framkastade från ett håll, som gifver dem den största betydelse, och hvilka äfven föranledt Herr Justitie-statsministern att uttala sig i frågan. Sjelf har jag redan för tjugu år sedan yttrat den öfvertygelsen, att den juridiska bildningen hos oss ej kan blifva sådan den bör vara eller komma på samma höga ståndpunkt som i våra grannländer Norge och Danmark, förr än äfven vi få ett universitet eller åtminstone en juridisk fakultet i hufvudstaden, så att teori och praktik vid den juridiska bildningen — likasom den medicinska, militäriska m. fl. — kunna fortgå vexelvis eller samtidigt. Upsala universitet hade längesedan bort hitflyttas. Till och med inom Upsala konsistorium fanns, efter hvad jag från säker hand erfarit, ett bestämdt flertal *för* en dylik flyttning år 1848. Då gjorde det årets flera omstörtningar, särdeles den franska revolutionen, vissa personer rädde för studenter i hufvudstäder. För min del blef jag det icke och är fortfarande öfvertygad om nödvändigheten af ett universitet här i Stockholm. Då jag tror att staten ej har medel att underhålla tre universitet, sådana som den ofantliga arbetsdelningen, äfven för vetenskapsmännen, påkallar, måste, efter min tanke, Upsala universitet förr eller sednare flyttas hit. Lärarne kan man ju icke i alla fall kvarhålla i Upsala. För de mesta (bästa?) synes der — "stugan bli för trång".

Herr Statsrådet Wærn: Då bestämda frågor blifvit framställda till mig, måste de besvaras, och jag anhåller nu att få göra detta med några få ord.

I afseende å beräkningen af telegrafmedlen hafva olika åsigtter yppats angående hvilka år böra tagas såsom normalår. Detta tror jag i det hela vara en smaksak, men hvad deremot beträffar en ta-

lares yttrande, att det vore angeläget att vid beräkningen af telegrafmedlen stor försigtighet iakttoges, emedan, sedan Telegrafverkets stat af Riksdagen fastställes, det vore möjligt att Riksdagen kunde komma att besluta, att Telegrafverkets öfverskott skola komma Statsverket till godo, så finner jag mig föranlåten säga, att så stor försigtighet väl ej af denna orsak är af nöden, så länge det nuvarande förhållandet fortfar, att öfverskotten äro behöfliga till telegrafnätets utsträckning, hvars vigt af Riksdagen väl inses. På frågan hvarför Kongl. Maj:t ej föreslagit, att jemväl allmänna bevillingen skall stanna hos Statskontoret, får jag svara, att en sådan åtgärd ej påkallas af de motiv för förändringen i öfrigt, hvilka Kongl. Maj:t anfört; och är jag öfvertygad att ett sådant förslag skulle hafva bemötts med många invändningar, deribland sannolikt äfven att det kunnat sägas vara stridande mot 66 § Regeringsformen.

I yrkandet att bemyndigandet för Riksgälds-kontoret i afseende å verkställandet af upplåning måtte blifva fullt bestämdt, instämmer jag till alla delar.

Slutligen torde jag få besvara den här framställda anmärkningen angående tillsättning af president i Statskontoret. Jag har förut yttrat, att jag ej ansåg denna fråga böra afgöras, förr än man fått se huru vidsträckt verksamhet blir Statskontoret anvisad, och jag fasthåller fortfarande denna åsigt.

Öfverläggningen förklarades slutad och den Kongl. propositionen jemte yttrandena hänvisades till Stats-Utskottet; hvarefter ett protokollsutdrag härom justerades.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{3}{4}$ 2 e. m.

In fidem
O. Brakel.
